

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MARS 2 · 2003

En dams eleganta toalettuppsats med ringar
och mynt från 1700-talets mitt

Dikomes och Marcus Antonius legionsdenarer

Pris 20 kr

Bli medlem i
**SVENSKA NUMISMATISKA
 FÖRENINGEN**

Årsavgiften är 200 kr.
 Som medlem får Du SNT
 automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
 Det kostar endast 160:– per år.

Annonser i detta nummer	Sid.
HB Mynt & Medaljer	46
Håkan Westerlund Mynthandel	42
Kristianstadsortens Numismatiska Förening	47
Lunds Mynthandel	39
Nortälje Mynthandel	37
Selins Mynthandel AB	42
Strandbergs Mynt & Aktiesamlaren AB	47
Svenska Numismatiska Föreningen	26
Sveriges Mynthandlares Förening	47
Ulf Nordlinds Mynthandel AB	34
Åsele kommun	47

**SVENSK
 NUMISMATISK TIDSKRIFT**

har en upplaga på 1.400 ex.
 Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
 – Norden, Europa, USA.
 Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
 första veckan i
 februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
 För annonsering kontakta Göran Wahlquist,
 tel 070-682 80 03 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
 Heloriginal eller manus och gärna skiss
 sändes till Göran Wahlquist efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
 SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Innehåll SNT 2 • 2003

Sid

Artiklar och notiser

En dams eleganta toaletts uppsats med ringar och mynt från 1700-talets mitt. Flickan i Stadsgården	28
Dikomes och Marcus Antonius legionsdenarer	32
Kasta polletten i tratten – och utfartsbommen går upp	37
Myntets dag på Kungl. Myntkabinettet den 30 november 2002	38
Om två räkningar från 1874 beträffande Numismatiska Meddelanden I	38
Årsberättelse för år 2002 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen	40
Nya tider och nya pengar i Riksbanken	42
Jetong för Eskilstuna Arbetareförening	42
"Mönstringsfemman"	43
Bok- och myntauktioner i Stockholm år 1706	43
En medalj om endräkt	44
En aktie från Hjo Vattenkuranstalt	44
Rakpollett från Lund	45
Lösningen till korsord nr 4 i förra numret av SNT	46

Stående rubriker

Utställning. Kungl. Myntkabinettet på schweiziska EXPO 02	35
Läsekretsen. Minnesmynt med anledning av att Astrid Lindgren skulle ha fyllt 95 år	46
Nya mynt. Ny bokstav på mynten	46
Nya mynt. Jugoslavien	46
Auktioner & Mässor	47

Omslag

Kring förra sekelskiftet sprängdes vid Stadsgården i Stockholm. Man hade behov av en större kaj för anländande skrymmande laster. Under arbetena påträffades i en skreva högt uppe i berget en elegant toaletts uppsats samt ringar och mynt i guld och ädla stenar, allt från 1700-talets mitt. På bilden ses en del av skatten deponerad på Nordiska museet. Läs mer om det säregna fyndet i artikeln på sid. 28-31 författad av Monica Golabiewski Lannby. Foto Mats Landin, Nordiska museet.

På bakre omslaget ses objekt ur SNF:s auktion: 1. Olof skötkonung, Sigtuna, penning, 2. Valdemar, Lödöse, penning, 17. Gustav V, 25 öre 1927, 23. Götha Canal – Bolags Discont-Werk, 20 riksdaler banko. Foto Gabriel Hildebrand.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428

114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

E-post: info@myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Annonser och auktionskalender:

Göran Wahlquist
070-682 80 03 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

MARS

29 Föredrag: *Från byteshandel till euro*

Plats Banérgatan kl. 13.00

Rolf Sandström: *Från byteshandel till euro.*

APRIL

5-6 FRIMYNT i Helsingborg

Föreningen är på plats i Helsingborg. Kom till vårt bord! Här säljer vi litteratur. Framför synpunkter på föreningens verksamhet och ge goda idéer för framtiden.

12-13 SNF:s årsmöte

12 april:

12.00 Samling på Gustav Adolfs torg (vid statyn) i Göteborg

12.30 Färja från Lilla Bommen till Eriksberg

13.00 Ankomst till Terra Nova. Lunch.

14.00 Guidad visning av ostindiefararen "Göteborg"

15.00 Visning av auktionsobjekt i hyrd lokal: "Kommandobryggan" vid entrén

15.30 Årsmöte med kaffe och kaka

16.30 Auktion med objekt ur Sven Svenssons samling

17.00 Redovisning

17.45 Uppbrott

18.00 Färjan från Eriksberg till Lilla Bommen

20.00 Gemensam middag på restaurang i Göteborg (var meddelas senare)

13 april:

09.00 Samling vid Exercishuset vid n.v. hörnet av Heden

09.05 Buss till Lödöse museum. Rolf Sandström berättar om Göteborgs historia under färden

10.00 Rune Ekre håller föredrag: "Lödöse som myntort"

11.15 Kaffe

11.45 Jan Johansson, museichef, med medarbetare guidar oss runt i museet

12.30 Medeltidslunch samt ev. tid för egen rundvandring

13.30 Återfärd till Göteborg

14.30 Ankomst Heden i centrala Göteborg. Avslutning.

Kostnaden per person för två luncher, kaffe, entréavgifter, båttransport, är 350:- för båda dagarna. Middag på lördagen betalas individuellt på plats. Övriga transporter, lokalhyra, guidning bekostas av SNF. Deltagarantalet är begränsat. Anmälan, som är bindande, sker till Rolf Sandström, tel. 031-99 24 54, eller Dan Carlberg, 0476-102 25. Inbetalning av avgiften till pg 15 00 07-3 måste därefter göras omgående. Sista anmälningsdag är 25 mars. För deltagande vid enbart årsmötesförhandlingarna behövs ingen föranmälan.

26 Nya Myntkabinettet

Plats Banérgatan kl. 13.00

Ian Wiséhn: *Nya myntkabinettet – erfarenheter och framtidsplaner.*

Kungl. Myntkabinettet

MARS

20 Föredrag

Plats KMK, Hörsalen

Kl. 18.00 Docent Anders Hammarlund: *Maktspråk och Språkmakt. Karl Gustaf Heraeus (1671-1725) – en svensk numismatiker vid hovet i Wien.*

En dams eleganta toalettuppsats med ringar och mynt från 1700-talets mitt

Flickan i Stadsgården

Av Monica Golabiewski Lannby

ett av de märkligare fynden från Stockholm framkom i en bergsskrevet i Stadsgården sommaren 1900. Rubriken ovan associerar till Augusts Blanches välkända roman *Flickan i Stadsgården* från 1847. Här utkämpades slaget vid Sista styverns trappor i denna berättelse, här låg den av Bellman mångomsjungna krogn "Lokatten", och här höll Albert Engströms hamnsjåare – den klassiska figuren Kolingen – till. Men ägarinnan till den funna eleganta toalettuppsatsen med sitt rika innehåll rörde sig i helt andra kretsar. Hon bör ha varit en förmögen dam som levde vid mitten av 1700-talet, men sannolikt inte ens i närheten av Stadsgården.

Kring sekelskiftet 1900 skedde omfattande muddringar för att utvidga såväl kaj som tullhus för den livliga handel och skrymmande laster som anlände till Stadsgården. Sitt nuvarande utseende har området fått genom just de omfattande sprängningar och utfyllnader, som ägde rum vid denna tid. Tidningarna skrev om händelserna och lämnade läsarna färsk rapport:

Förbi de många världshavsskolosser, som lastade med salt, kol, järn och annat gods ligga och lossa vid den gamla Stadsgården, förbi Magasinsbolagets rödbruna jättepalats och förbi den halvfärdiga nybyggnaden för tullpaviljongen ser man framför sig en lång sträcka av idel söndersprängda stenhällar. Däruppe på krönet av höjden tyckas husen lik-som hänga över avgrunden, färdiga att vilket ögonblick som helst rasa ner i djupet och krossa de arbetarskaror som myllra där nere, borra och spränga för att föra avgrunden ännu närmare. Då och då höres ett väldigt brak och rasslande, som blandas sig med slamret av lastängarnas kättingar: det är när arbetarnas borrh kommit ett stenblock att lossna; det rullar ned som en lavin och splittras i tusen bitar, men arbetarna där nedanför äro vana och påpassliga, de hoppa vigt åt sidan för de nedrasande stenmassorna. Så borrar och röjes på nytt. Den bortsprängda stenen föres fram till kajen och nedstjälpes i några gamla skräp-

Fig. 1. Sminkflaska av glas med gullock krönt av en liten sovande hund (en pointer?). Se också omslagsbilden i färg. Foto Mats Landin, Nordiska museet.

liga pråmar, vilka transporterar den vidare nedom Tegelviken, där den sänkes i havets djup. (Tjerneld s. 276.)

Några av dessa arbetare sommaren 1900 hette Andersson, Erikson, Friberg, Lundberg, Olofsson och Ramstedt. Sprängningsarbetena leddes av ingenjör Hallberg. Den 16 juni höll man som vanligt på att spränga och bände också mellan stenarna med järnspett, då plötsligt sminkdosor, smycken och mynt i guld blottades.

Så här står det skrivet i arkivhandlingar om fyndtillfället:

"Fyndet anträffades högt uppe i berget under sprängningsarbeten. Efter ett sprängskott hittades de första sakerna bland jord. Resten sedermera efterhand vid letande på samma plats. Troligen har skatten varit nedgrävd i en bergskrevla el. dyl. Meddeladt af arbetarne på platsen 16/6 1900."

Sminkdosor och andra etuier

Den lyxiga toalettuppsatsen består av bl.a. små sminkdosor, endast ca 7x5x4 cm i storlek, ett par fyrkantiga

sådana är av pärlemor och guld. (Se omslagsbilden.) *Rocaille* benämner man det snäckmönster som var karakteristiskt för rokokostilen och förekommer, som vi ska se, på flera av föremålen i fyndet.

Den ena dosan har lock och är utvändigt belagd med pärlemorskiavor, som ornerats med bågiga linjer i snäckmönster, och över dessa ett nätverk av genombrutna rocaillebeslag av guld. Insidans guldvägg är släta. Dosan är av franskt ursprung och har ett krönt B, som utgör den parisiska årsbokstaven för åren 1765-1766. Där kan man också se otidliga stämplarna, tolkade som guldsmeden Charles Le Bastier, verksam i Paris 1754-1782, eller möjligen Alexis Loir d.y., också från Paris, ca 1688 till efter 1750.

Inom hovlivet uppstod under 1700-talet en livsform som präglades av lätthet och behagfull elegans. I de högre, modemedvetna, kretsarna höll man sig à jour med senaste mode i Paris. Vid 1700-talets början brevväxlade Nicodemus Tessin d.y. flitigt med den därstädes placerade diplomaten Daniel Cronström. Denne försåg Tessin med nyheter om det mesta som var på modet i den franska huvudstaden, ett mode som inte bara gällde kläder utan också konstfärdigt utformade frisyrier, peruker och smink givetvis. Med kurirers hjälp nådde det Sverige.

Den andra sminkdosan innehåller två små sminkflaskor, en liten kniv med guldblåd, en sminkborste med pärlemorskaf samt ett muschetui. Flaskorna är av glas och försedda med gullock. De är krönte med en emaljerad djurfigur, på den ena en hund (fig. 1) och på den andra en grön salamander eller groda. Vid den senares lock är fästad en liten kedja av guld. I flaskorna låg ännu sminkrester kvar vid fyndtillfället. Muschetuet är av guld med ciseleerad rocailleornering och innehåller en sminkpalett. Skrinet är specialinrett för förvaring av flaskorna och etuier. Ett enkelt guldbeslag täcker hela inredningen.

Även Nicodemus Tessins son Carl Gustaf intresserade sig för modets alla nycker. Han köpte en gång bland

andra lyxartiklar en musch som var infattad i briljanter(!). Rött smink i flera nyanser, liksom vitt smink och puder användes gärna även av herrar. ("Puderhjärte", eller *dandy*, var vid denna tid skällsordet för en man som lade ner överdrivet mycket tid vid sitt utseende.) Vit och slät hy skulle man ha. Smittkoppor gav många en grovig hy som man, lätt förstäeligt, gjorde allt för att dölja. Det röda sminket var *rouge* avsett att användas på kinderna. Muschen (eg. "flugvinge") var den stora flugan under pudrets tidevarv, dvs 1600- och 1700-talen. Den var ett slags skönhetsplåster tillverkat av svart taftsiden eller tunt skinn. Formerna kunde variera från små enkla punkter till avancerade, eleganta figurer. Efter sminkningen applicerades de på strategiska ställen i ansiktet eller på barmen, t.ex. för att dölja ärr eller blemmor, men skulle också med sin svarta färg framhäva ansiktets blekhet. Allt detta var ägnat att "öka Fruntimers fägring". Men det fanns också hudfärgat muschplåster med gelatin blandat med sprit och glycerin på baksidan. Detta plåster kunde användas som våra dagars kirurgtejp, för att fästa ihop skrämor i huden.

I fyndet finns också en sminkdosa av stål, som belagts med reliefornament, tunt silverbleck, med en oval medaljong i vart fält. Inuti dosan finns två små avdelningar för smink, en liten borste med skaft av pärlemor och silver samt en spegel. En avlång dosa med lock är tillverkad av sköldpaddsskal, med beslag av förgyllt silver. Kantbeslaget bär en Parisstämpel för Eloi Brichard (1756-1762) samt två oidentifierade stämplor. Locket har silverinfattning.

Ett underbart lyxigt nålhus av guld i form av ett långt (10,8 cm) snäckornament i rokoko, upptill avslutande i ett kvinnohuvud, som också utgör själva locket, finns med i fyndet. (Etuiet är avbildat på *omslagsbilden* längst till höger.) Det beskrivs i Nationalmusei utställningskatalog som ett synnerligen vackert arbete, men är tyvärr utan stämplor.

Per Hilleström (1733-1816), som studerade i Paris i sin ungdom, var en konstnär som gärna återgav interiörer från hemmets alla rum. Han målade bl.a. "Morgontoaletten" och "Toaletten avslutas" (*fig. 2*), typiska representanter för denna genre. Smink, puder och muscher var av stor betydelse också för umgängesformen under 1700-talets senare hälft. Det tog nämligen lång tid att sminka sig, och toalettbordet blev en

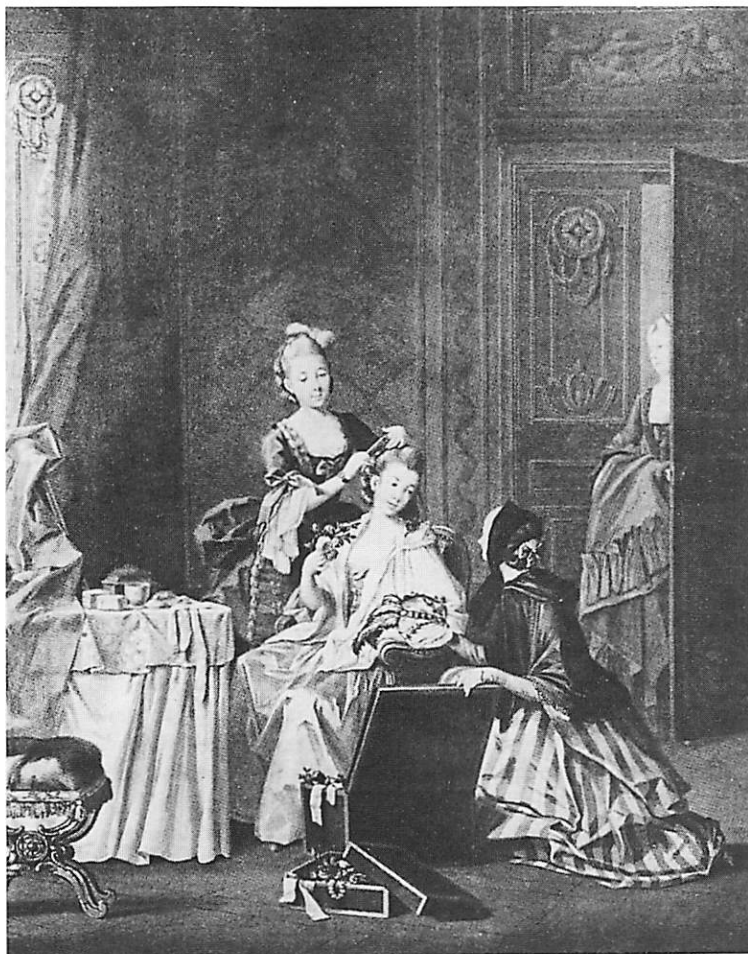

Fig. 2. "Toaletten avslutas". Oljemålning från ca 1775 av Per Hilleström. Här ses tre damer kring ett rikt utrustat toalettbord, fullt med dosor, puderaskar och muschetuier.

av hemmets statussymboler och en central punkt, kring vilken man samlades och umgicks med sina vänner. Bordet var ofta draperat med ett tunt, vitt bomullstyg, och det var överfullt av dosor, muschaskar och skrin av utsökt kvalitet samt givetvis en elegant spegel.

Ringar och andra smycken

En hårkam, s.k. *aigrette*, av silver med infattade rosen- och taffelstenar låg tillsammans med de andra föremålen. Ett par små blomliknande silversmycken ingick i damens smycksamling liksom en berlock av karneol i silverinfattning. Ett par örhängan fanns också med samt två silverhakar avsedda att fästas på en dräkt. Se omslagsbilden och *fig. 6*.

Ett flertal guldringar påträffades, egentligen de mest personliga insla-

gen i fyndet. Somliga är infattade med stenar såsom briljanter, rosenstenar och smaragder. Damen var säker rätt späd, åtminstone hennes fingrar. Ett par av ringarnas mått har mätts till endast 1,6–1,9 cm i diameter.

Flera av ringarna är graverade med kärleksfulla deviser på franska. I den ena står helt kort JE VOLE A CE ♥ /coeur/ [= Jag flyger till detta ♥ /hjärta/]. Den ringen har infattade rosenstenar. På en annan kan man läsa SOUVENEZ VOUS DE MOI [= Kom ihåg mig]. Denna ring, också av guld, är uppdelad genom emaljerade förgätmigej-blommor i tre fält. En tredje ring, med en grönemaljerad blomma, har inskriften DUN COEUR CONSTANT A VOUS SEUL [= Av ett hjärta /som/ alltid endast /tillhör/ Er].

Fig. 3. a-b. 1 öre präglade för Karl XII i Stockholm 1717, märkta L C för myntmästare Lorentz Careelberg. SHM-KMK 11 098:19-20. c. 1 öre präglad för Fredrik I i Stockholm 1734, märkt G Z för myntmästare Georg Zedritz. Foto Mats Pettersson.

Fig. 4. 10-dukat präglad för kung Ferdinand II av Böhmen i Prag 1624. SHM-KMK 11 095. Myntmästare är Hans Bartel Sutner och myntmästarmärket utgörs av en halv grip. Vikt 34,53 g. Foto Gabriel Hildebrand.

Fig. 5. 2-dukat präglad i Zeeland 1646. SHM-KMK 11 095. Vikt 6,93 g. Foto Gabriel Hildebrand.

Kanske utgjorde dessa ringar friar-gåvor. Men det finns en fjärde ring med inskrift. Den är av guld och bildad av två virade band som besatts med smaragder. I mellanrummen har små briljanter suttit, infattade i silver. I ringens mitt ses de initialer som kanske kan föra oss till den okända ägarinnan, då vi kan anta att de utgör kvinnans makes. Initialerna är bokstäverna I I D G, de är sammanflätade och fyllda med guld och emalj. Frågan är om det med hjälp av dessa går att identifiera ägaren till hela toalettsopsatsen med alla ringarna och mynten. Det var framförallt män och kvinnor vid hovet och bland den burgna delen av befolkningen som ägnade sig åt smink och mode, och det är väl där vi ska söka henne.

Det yngsta daterade föremålet utgörs av sminkdosan i pärlemor och

guld stämplad i Paris med ett krönt B, som där är årsbokstaven för 1765-1766. Den ovanliga skatten bör alltså vara undångömd – av okänd anledning – strax efter detta år. Det yngsta inlämnade myntet är ett 5 öre 1759 (som framgår av nedanstående myntförteckning). Om slutbokstäverna D G står för någon ur ätten De Geer under 1700-talets andra hälft, så bör personens första namn börja på I I eller J J. Det fanns en Jean Jacques De Geer som var friherre av Finspång och levde 1737-1809. År 1757 blev han fänrik vid livgardet och 1759 kammarherre. Hans första äktenskap inleddes 1758 med friherrinnan Hedvig Beata Stackelberg, född 1742. Hon avled 1767, endast 25 år gammal, ett år efter det deras andra barn föddes. Två år senare gifte Jean Jacques om sig i Stockholm med

grevinnan Fredrika Aurora Taube. Vi kan åtminstone leka med tanken att någon av dessa två var den förmögna ägarinnan till toalettsopsatsen, mest sannolikt i så fall den första hustrun.

Mynten

Inte minst intressant är mängden mynt som påträffades tillsammans med sminkdosorna och smyckena. De inlämnade mynten utgör sammanlagt 43 exemplar, varav 21 i silver, resten i guld. Ett guldmynt lämnades in flera år efter upptäckten, men det kan sannolikt räknas till depåfyndet. I sådana här fyndsammanhang finns alltid en risk att inte allt lämnats till inlösen, så troligen var mynten fler än de som kan dokumenteras här. Tre silvermynt finns på Kungl. Myntkabinetet, 1 öre 1717 i två exemplar och 1 öre 1734, samt två guldmynt, 10-dukatan från 1624 – det äldsta myntet i fyndet – och 2-dukatan 1646. Skatten deponerades till Nordiska Museet 1933 (se en del av dem på omslagsbilden och fig. 6). Här intill följer en förteckning över mynten i fyndet.

Det är inte utan att man funderar över varför damen förvarade så många guldmynt på sitt toalettbord. Visserligen nästan "bara" halv- och kvartsdukat – alla från 1755 –, men ändå... För en riktigt förmögen dam kanske de utgjorde drickspengar, som hon kunde överlämna till sina inte heller alltför fattiga kammarjungfrur eller till finare bud som kom med de vackra hattar, peruker, klädedräkter och annat hon behövde för att uppnå den tidens fullkomliga idealbild av en skön kvinna.

Kan man gissa att vår tänkta fru De Geer hade askblont hår och stora, mörkblå ögon samt förstås den ljusa och vita hy som modet krävde? Men under allt sminket kan huden ha varit kvisslig och full med utslag, ögonen rinnande och hon led kanske av huvudvärk, ty allt detta var följder av den alltid täckta huden och den undermåliga kvaliteten på sminket. Vitt smink utgjordes av bl.a. bismut, (basiskt vismutnitrat), som dessvärre också innehöll en del arsenik. Det

SVERIGE

Stockholm

Karl XII

1. 5 öre 1705.
2. 1 öre 1699.
- 3-4. 1 öre 1717. (Fig. 3 a-b.)

Fredrik I

- 5-6. 10 öre sm 1739.
7. 10 öre sm 1741.
8. 5 öre sm 1722.
9. 5 öre sm 1731.
10. 5 öre sm 1735.
11. 5 öre sm 1742.
12. 5 öre sm 1745.
13. 1 öre 1723.
14. 1 öre 1724.
15. 1 öre 1732/34. (Fig. 3 c.)

Adolf Fredrik

- 16-18. ½ dukat 1755. 2 ex noterade 1925.
- 19-20. ½ dukat 1755.
21. ¼ dukat 1755.
- 22-28. ¼ dukat 1755. 6 ex noterade 1925.
29. ¼ dukat 1755.
30. ¼ dukat 1755.
- 31-32. ¼ dukat 1755.
- 33-34. ¼ dukat 1755. 1 ex inlöstes.
35. ¼ dukat 1755.
36. 10 öre sm 1754.
37. 5 öre sm 1751.
38. 5 öre sm 1755.
39. 5 öre sm 1757.
40. 5 öre sm 1759.
41. 5 öre sm 1759.

TYSK-ROMERSKA RIKET

Böhmen

Ferdinand II (1619-1637)

42. Prag, 10-dukat 1624. (Fig. 4.)

Nederländerna, Zeeland

43. 2-dukat 1646. (Fig. 5.)

röda sminket, rouget, innehöll cinnober, som är en kvicksilverförening. Hur som helst så var hon en älskad kvinna, såsom framgår av ringarnas deviser.

*

Ingenjör Hallberg underrättade Vitt-erhetsakademien och erbjöd fyndet åt staten. Det inlöstes för sammanlagt 450 kronor. Upphittarna var A. P. Andersson, F. W. Andersson, A. W. Andersson, J. E. Erikson, C. A. Friberg, C. J. Lundberg, A. F. Olofsson, A. Ramstedt samt slutligen P. E. Nilsson, som flera år senare (1911) sålde sitt upphittade guldmynt från 1755 för 5 kronor. Inventarienumren är SHM-KMK 11 095, 11 098, 11 119, 11 149, 11 167, 11 174,

Fig. 6. Delar av det säregna fyndet från Stadsgården i Stockholm. Foto Mats Landin, Nordiska museet. Se också omslagsbilden i färg.

11 184 samt 14 362. År 1907 lämnades ytterligare ett mynt in, som tidsmässigt kan stämma in i vårt fynd; en Karl XI:s 4-märk 1693 inlöstes för 4:50 från L. V. Thun, som uppgav att myntet var funnet i ett bergschakt i Stadsgården, det fick inv.nr 13 260. Det är tveksamt om det hör hit men bör ändå nämnas.

Samlingen ställdes ut 1930-1931 i Nationalmuseum tillsammans med andra konstföremål och historiska personminnen från 1500-talet till 1800-talets början. I utställningskatalogen beskrivs den som en toalett-upsats med ett flertal pjäser bestående av bl.a. franska guldarbeten från 1700-talets mitt. Och man antog att den utgjort ett ej återfunnet "tjuvbyte". Den bör ursprungligen ha legat i någon form av hölje, kanske en säck eller väska, men ingen sådan har rapporterats i samband med fyndet. De flesta föremålen deponerades till Nordiska museet 1933 från Statens historiska museum, vari då även Kungl. Myntkabinettet ingick, tillsammans med en rad andra föremål.

Litteratur

Elgenstierna, G.: *Den introducerade svenska adelns ättartavlor*. Stockholm 1926.

Golabiewski Lannby, M. & Wiséhn, I.: *Myntskatter och märkligare lösfynd av mynt i Stockholm*. Manus 2002.

Lindvall-Nordin, Ch.: *Sminkdockor och puderhjärlar. Kulturen* 1976, s. 117-129. Lund 1976.

Tjerneld, S.: *Stockholmsliv. Hur vi bott, arbetat och roat oss under 100 år*. Del II. 1950-1951. Nytryck 1996.

Ur den kungliga skattkammaren och andra samlingar. Utställning i Nationalmuseum av konstföremål och historiska personminnen från 1500-talet till 1800-talets början ur Statens Historiska Museum 1930-1931. Nr 20 s. 14. Nationalmusei utställningskataloger nr 35. Andra upplagan. Stockholm 1930. □

Kungl. Myntkabinettet

Slottsbacken 6

Vitterhetsakademiens
biblioteks
numismatiska
boksamling

Torslagar kl. 13 - 16

Bibliotekarie tel. 08 - 5195 5323

e-post:

carina.bergman@raa.se

Dikomes och Marcus Antonius legionsdenarer

Av Lennart Lind

Provisorier och provisoriska åtgärder får ibland en oväntat lång varaktighet. 1809 års regeringsform i Sverige, t.ex., som tillkom i all hast i ett för Sverige kritiskt läge, gällde fram till 1970-talet. Ett antikt exempel är Marcus Antonius s.k. legionsdenarer.

Den romerske fältherren och politikern Marcus Antonius (82-30 f.Kr.) har för eftervärlden kanske mest blivit känd för sin förbindelse med den egyptiska drottningen Kleopatra (69-30 f.Kr.), med vilken han hade flera barn. Men han hann med en del annat också, som att ge ut mynt med en ovanligt lång omloppstid.

Triumviratet

Mordet på diktatorn Gajus Julius Caesar år 44 f.Kr. ledde till komplicerade stridigheter romare emellan. Marcus Antonius kom så småningom ut på topp tillsammans med Gajus Octavianus (63 f.Kr.–14 e.Kr.). Han var Caesars adoptivson och blev senare känd som kejsar Augustus (från 31/27 f.Kr.). Med en tredje person, Marcus Lepidus (89–13 f.Kr.), bildade de i slutet på år 43 ett förbund. Det skulle ge dem makten över det romerska imperiet, redan då i praktiken omfattande alla länder runt Medelhavet. Deras sammanlagda resurser var så stora att de kunde tvinga sig till att förbundet gavs en officiell karaktär.

Motiveringen var att den romerska staten råkat i förfall. Som ett triumvirat, ett tremannavälde, skulle de tre herrarna sätta den på fötter igen. De fick i princip diktatoriska befogenheter. Var och en av dem bar titeln *triumvir rei publicae constituendae*, förkortat III-VIR R.P.C., vilket betyder "tremän för statens/republiken återuppstående".

Tremannaväldets instiftande firades år 42 med stora utgåvor av guldmynt till alla tre triumvirerna samt i silver till Antonius och Octavianus. Eftersom silvermynt fick en mycket mer vidsträckt spridning än guldmynt, var det ett fint sätt att markera att det egentligen bara var två som räknades (Lepidus hamnade snart i periferin). Triumvirernas extraordinära befogenheter var begränsade till fem år, räknat från slutet av år 43. Men på eget bevåg satt de först kvar på övertid, sedan kom de år 37 på

samma sätt överens om ännu en femårsperiod, räknad från utgången av den första.

Actium år 31 f.Kr.

Denna andra femårsperiod skulle alltså upphöra i slutet av år 33, tio år efter att den första inletts. Lepidus sköts helt åt sidan år 36. Kvar blev bara Octavianus och Antonius. De hade delat upp makten så att Octavianus styrde den västra halvan av det romerska väldet, med bl.a. Italien och huvudstaden Rom, Antonius den östra, där det formellt självständiga Egypten, styrt av Kleopatra, ingick. Runt östra Medelhavet fanns många formellt självständiga kungadömen, som i realiteten var underordnade Rom. Längre bort fanns andra som inte var det.

Sedan Lepidus försvunnit, stod det alltmörklert för alla att det efter år 33 skulle komma till en blodig uppgörelse mellan Antonius och Octavianus, som samarbetat endast av tvång.

När konflikten kom i öppen dag, lyckades Octavianus skickligt vända opinionen i Italien mot Antonius och drev fram att man i Rom förklarade krig mot Kleopatra, inte mot Antonius. Men han slöt upp på drottningens sida, vilket Octavianus räknat med.

Avgörandet stod i Grekland år 31 f.Kr., där parternas styrkor drabbade samman vid Actium, på Greklands västkust, till lands och till sjöss. Octavianus segrade. Marcus Antonius och Kleopatra flydde till Egypten, där de år 30 f.Kr. begick självmord. Octavianus, som följt efter, införlivade nu Egypten direkt med det romerska riket. Han skonade parets gemensamma barn, som alla var små, men en son till Marcus Antonius med en annan hustru och en son till Kleopatra (enligt uppgift med Caesar) dödades.

Året 31 anses bilda gräns mellan den romerska republiken och kejsartiden. Under namnet Augustus (från år 27 f.Kr.) blev Octavianus romarikets förste kejsare.

Legionsmynten

Inför slaget vid Actium lät Antonius tillverka stora mängder silvermynt av romerskt slag, *denarer*, kanske i Efesos i Mindre Asien (nuv. Turkiet),

samt en del guldmynt, *aurei*. De var avsedda för hans soldater, ordnade på romerskt vis i legioner, och för manskapet på hans galärer, den tidens krigsfartyg. Varje romersk legion förde som särskilt kännetecken en s.k. legionsörn. Legionerna hade nummer, ofta också namn. Antonius befallde, eller ville ge sken av att göra det, över 23 legioner, numrerade från 1 till 23, en ansevärd styrka.

Det var vid den här tiden sed att romare i ledande ställning som gav ut mynt, särskilt om de var avsedda för soldater, satte sitt porträtt på mynten. Det finns många med Antonius porträtt (det är bara genom dem vi vet hur han såg ut). Det finns också mynt med honom och Kleopatra.

Den väldiga präglingen inför den avgörande drabbningen kom av allt att döma till i hast. Av skäl vi inte vet, avstod Antonius från att sätta sin bild på mynten. Kanske hade han svårt att få fram stämpelskärare skickliga nog att göra ett porträtt som han fann acceptabelt, kanske ville han framhålla dem som skulle kämpa för honom, soldaterna i legionerna och manskapet på galärerna.

Mynten är alla likartat utformade. På åtsidan har de en bild av en galär samt texten ANT AVG III VIR R P C, d.v.s. *Antonius, augur, triumvir rei publicae constituendae*. Antonius höll alltså fast vid titeln triumvir. *Augur* var ett högt ansett romerskt prästämbete. AVG kom senare att bli en förkortning för Augustus, en titel som år 31 ännu inte var uppfunnen.

På frånsidan har mynten en legionsörn omgiven av två fältecken samt texten LEG följd av ett nummer med romerska siffror, II, III etc., upp till XXIII. Första legionen, "Legio Prima", skrevs med bokstäver: LEG PRI. Siffran 9 skrevs såväl IX som VIII, siffran 19 som XIX och XVIII. Ibland tillades legionens namn, t.ex. LEG XII ANTIQVAE (Tolfta legionen, "den gamla"). Några legioner hedrades med guldmynt, alla 23 med mynt i silver. Några specialavdelningar, som *speculatores*, "spejare", ägnades särskild uppmärksamhet.

Silvermynten bär vittne om den brådska i vilken de tillkommit. De är ofta felcenterade. En stämpelskärare har i ett fall vänt bokstaven N i ANT åt fel håll, men stampen har

inte kasserats utan använts. *Fig. 4.* Dessutom tycks mynten innehålla något mindre silver än vad som var brukligt vid den här tiden. En antik författare påstod hundra år senare att Antonius i sina mynt skulle ha blandat silver och järn. Det kan tolkas så att man redan då lagt märke till att mynten kunde vara *pläterade*. Med det menas att de har en kärna av koppar eller järn, överdragen med en tunn plåt av silver, som skall skapa intrycket att myntet är av ädel metall alltigenom. Det gäller många av dessa mynt men långtifrån alla. Att det har funnits misstro mot mynten visas av de testmärken de ofta uppvisar, som kan ta formen av en bokstav, en halvcirkel eller liknande. *Fig. 1.*

öster. Moldova berördes inte. Romarna menade att det nästan obebodda bergsområdet med dess lättöverbakade pass var en gräns så god som någon.

Men de bör ha varit intresserade av vad som hände på andra sidan bergen. Moldova är så rikt på romerska silvermynt, framförallt från kejsartiden, att man kan tro att det i själva verket var en del av imperiet. Men så har tydligen inte varit fallet. Mynten kan vara subsidier, som romarna betalade ut till lokala makthavare, för att bevaka Roms intressen. Eller bara hålla sig lugna. Trots vakhållningen i passen kan plundring ha förekommit.

Som särskilt märklig framstår en plats i norra Moldova. Vid byn Muncelul de Sus har man vid jordbruksarbete i modern tid nära varandra grävt fram tre olika depåer av romerska mynt och silverföremål. Bland mynten intar Marcus Antonius legionsdenarer en framträdande plats.

Dikomes

I hela Rumänien har man hittat stora mängder silvermynt från den romerska republikens tid, d.v.s. från andra och första århundradet f.Kr., fram till år 31 f.Kr. Det kan inte råda någon tvekan om att de flesta av dem nådde landet redan före vår tideräknings början. Kan det gälla också de Marcus Antonius legionsdenarer man hittat i Moldova, som ju aldrig blev en del av det romerska imperiet? Det har hävdats av vissa rumänska forskare.

Inför slaget vid Actium samlade såväl Octavianus som Antonius bundsförvanter från olika håll. Också folk i nuvarande Rumänien visade intresse. En romersk författare, Plutarchos, som skrev omkring år 100 e.Kr., nämner att en person vid namn Dikomes, som uppges vara "kung över geterna", erbjöd sig att ställa en stor här till Antonius förfogande.

Fig. 1. Ett ganska slitet exemplar. Vikt 3,26 g. Texten på åtsidan, med skeppet, är nästan utplånad, men på frånsidan, med fälttecknen och örnen, är legionsnumret fullt läsligt: XI. På åtsidan två testmärken.

Fig. 2. Ett väl bevarat mynt med legionsnummer XV. Vikt 3,72 g. Inga testmärken.

Fig. 3. Ett mynt med texten fullt läslig och testmärken på bägge sidor, med legionsnummer IX. Vikt 3,55 g.

Fig. 4. Här har bokstaven N i ANT på åtsidan (överst) vänts åt fel håll. Myntet har, som alla mynt med detta fel, legionsnummer VIII. Vikt 3,42 g.

Foto Gabriel Hildebrand. Mynten finns på Kungl. Myntkabinettet.

Det framgår inte om han accepterade. Dikomes nämns inte i någon annan antik källa.

Geterna var för romare och greker ungefär samma folk som dakerna, som höll till i nuvarande Rumänien. Bägge räknades till trakerna, en numera försvunnen folkgrupp. Men den etniska mångfalden i området synes ha varit lika rik då som i senare tider. Där fanns bastarner, som till skillnad från geter och daker möjligen var germaner, vidare folk med namn som karper och kostoboker, också de traker (eller slaver?). Geter och daker, vill det synas, höll till i det inre av landet och i söder, i vad som senare kallades Transsylvanien och Valakiet. I Moldova tycks bastarner, karper och kostoboker ha haft sin hemvist. Karporna anses av somliga ha gett namn åt Karpaterna. Ett antikt namn var Alpes Bastarnicae, efter bastarnerna.

De flesta moderna forskare vill därför placera Dikomes och hans väjde i Valakiet. Men några menar att han skulle ha kommit från Moldova.

Vi återgår till de märkliga fynden i byn i norra Moldova.

Muncelul de Sus

Många depåer av silvermynt i Moldova har ungefär samma kronologiska spännvidd som andra utanför vad som en gång var romarriket. De börjar med mynt av Nero, kejsare från 54 till 68 e.Kr., och avslutas med mynt av Septimius Severus, 193-211. År 1963 hittades i en åker i byn Muncelul de Sus en lerkruga med 371 romerska silvermynt. De äldsta tillhörde den romerska republikens tid, det yngsta 160-talet e.Kr. Men av de 371 mynten var inte mindre än 203 legionsdenarer, alltså mer än hälften. År 1972 grävde man fram en depå av romerska silverkärl, 1976 ännu en depå av silvermynt, också med slutmynt 160-talet och med ett starkt inslag av Marcus Antoniusmynt.

Nu har det hävdats att legionsdenarerna i depåer som dessa skulle ha kommit till Moldova kort tid efter att de präglats. Marcus Antonius, menar man, har tagit emot Dikomes anbud om trupper och betalat med sina nyaste silvermynt. Dikomes och hans folk har sedan efter slaget återvänt till Moldova med mynten, vilka funnits kvar där under århundraden, för att tillsammans med senare inkomna, yngre silvermynt hamna i jorden mot slutet av 100-talet e.Kr.

Så skulle det kunna vara, om man bara tar hänsyn till fynd från Moldova. Om man jämför med depåer från romerskt område, blir bilden en annan. De två fynden från Muncelul de Sus har följande sammansättning: Det från 1963 innehåller 13 mynt från republikens tid, före år 31 f.Kr., 203 legionsdenarer samt 155 mynt från kejsartiden, närmare bestämt åren 64-164 e.Kr. Fyndet från 1976 har också 13 mynt från republiken, 140 legionsdenarer och 513 kejsartida mynt, från tiden 64-167 e.Kr. Det senare fyndet är alltså större och har en större andel mynt från kejsartid.

Lägger man ihop de två fynden, får man något som inte är så olik fynd från romerskt område: 26 från republiken, 343 legionsmynt och 668 övriga, sammanlagt 1037. I början på 1900-talet gjordes ett fynd vid Sotin i Kroatien med slutmynt 166 e.Kr. och följande fördelning: 40 från republiken, 233 legionsdenarer, 1 668 övriga. Liksom de två fynden från norra Moldova saknar det mynt mellan Marcus Antonius och år 64 e.Kr. De kejsartida mynten är fler,

legionsdenarerna färre, men fyndet visar att dessa förekom i större mängder på romersk område på 160-talet e.Kr.

Ett fynd från Neunkirchen i Österrike från 1900-talets slut, delvis framgrävt av arkeologer, ansluter sig än närmre till de rumänska fynden: 11 från republiken, 74 legionsdenarer, 89 kejsartida, från år 64 e.Kr. och framåt (slutmynt 167). I Österrike finns också depåer från 200-talets början med ett markant inslag av legionsmynt.

Slitna mynt

På flera håll i romarrikets gränsprovins finns legionsdenarer i depåfynd från första, andra och tredje århundradet e.Kr. Det kan inte bevisas att Marcus Antonius legionsdenarer cirkulerade på romerskt territorium under mycket lång tid. Det fick konsekvenser.

Redan när de varit i omlopp i hundra år, på 70-talet e.Kr., hade många av dem, av fynden att döma, blivit ganska slitna. Men av legionsdenarerna i depåer nedlagda före år 100 e.Kr. har flertalet, enligt de tillgängliga fyndpublikationernas uppgifter, varit så pass väl bibehållna, att man kan läsa ut numret på den legion de tillägnats. För fynd som kom i jorden efter år 200 är förhållandet det motsatta. Av de 260 legionsdenarerna i fyndet från Shapwick i England, nedlagt på 220-talet e.Kr., är endast 48 så väl bevarade att man kan läsa legionsnumret. Fler exempel kan ges från England.

När det gäller depåer som hamnat i jorden på 160-talet e.Kr., kan det variera. I det stora fyndet från Sotin i Kroatien är det möjligt att få ut legionsnummer på ungefär hälften av de 233 mynten. För de 74 legionsdenarerna i fyndet från Neunkirchen i Österrike gäller samma sak för bara en tredjedel. Tvåhundra år av cirkulation har satt sina spår.

Hur förhåller det sig då med legionsdenarerna i fynden från norra Moldova? Av publikationerna framgår att av de 201 av de 203 som beskrivits i fyndet från 1963 är 65 bestämda till legion. För de 140 i fyndet från 1976 är siffran 55. Majoriteten av legionsdenarerna i de två depåerna är alltså så slitna att legionsnumret inte kan läsas ut.

Kung eller rövarhövding?

Stora mängder Marcus Antonius legionsdenarer fanns i omlopp på romerskt område på 160-talet e.Kr. och

senare. Det är fullt möjligt att mynten i de två depåerna från Muncelul de Sus förts ut från romerskt territorium på 160-talet eller senare. De äldsta myntens grad av slitenhet talar snarare för en sådan uppfattning än mot. I samma riktning pekar luckan mellan Marcus Antonius och 64 e.Kr., som uppkom i romarriket omkring år 100 e.Kr. och som de två fynden delar med de andra här behandlade. Det är möjligt att bägge depåernas mynt, legionsdenarer och andra, kommit till Moldova samlat, vid ett och samma tillfälle, för att splittras upp i två delar först i Moldova, varefter de kommit i jorden som två depåer.

Men vem var myntens lokala mottagare? Den tredje depåen, av romerska silverkärl, tyder på att platsen varit säte för en betydelsefull eller åtminstone företagsam person. En småkung kanske. En viktig bundsförvant för romarna på andra sidan bergen, som det gällde att hålla på gott humör med lämpliga gåvor då och då. Eller en rövarhövding, vars tillhåll var ett för romarna förhatligt rövarnäste. Det faktum att de tre depåerna blivit kvar i jorden fram till vår tid, tyder på att olyckan drabbat honom eller någon av hans efterträdare. Var han en rövarhövding, kan han ha mött sitt slut genom en romersk straffexpedition, som kanske lagt platsen öde under lång tid? Var han en pålitlig romersk bundsförvant, med uppgift att hålla ordning öster om bergen, kan han själv ha råkat ut för rövare, som gjort rent hus men inte upptäckt det som gömts undan i jorden?

Vi kan bara spekulera kring denna person, som inte är känd annat än genom sin arkeologiska kvarläten-skap. Och om Dikomes, geternas kung, vet vi fortfarande bara vad Plutarchos hade att meddela. □

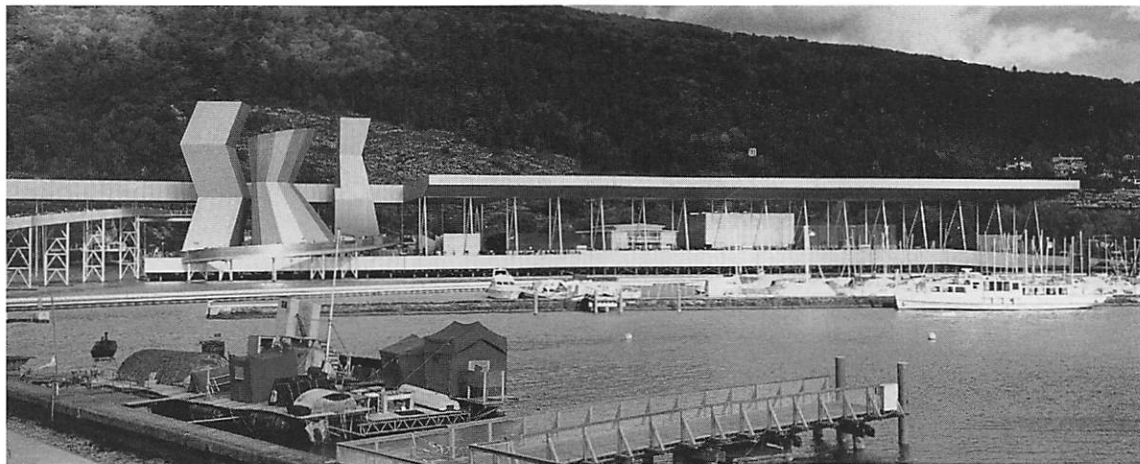
ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46

*Box 5132 102 43 Stockholm
Tel 08/662 62 61 - Fax 08/661 62 13*

**KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR**

*Medlem av Sveriges
Mynthandlares Förening*

1. Pontonen vid arteplagen i Biel. Foto: Eva Wiséhn.

Utställning

Kungl. Myntkabinettet på schweiziska EXPO 02

Med ca 25 års mellanrum visar Schweiz upp sin identitet i form av en stor sammanfattande utställning. Avsikten denna gång var att väcka frågan: Var befinner sig Schweiz och dess befolkning i dagens globala utveckling både nationellt och kulturellt? Under samlingsnamnet EXPO 02 visades den upp i fyra orter runt de tre insjöarna Lac de Neuchâtel, Bielersee och Murtensee. Området uppvisar en sympatisk blandning av modern stadsutveckling och oantastbar idyll, bilden av ett blomstrande Schweiz.

I fyra stora utställningsområden, s.k. arteplager, tematiserades ämnena "Makt och frihet" i staden Biels område, "Ögonblick och Evighet" i staden Murtens omgivning, "Natur och konstgjordhet" i staden Neuchâtel omgivning och slutligen "Jag och Universum" i staden Yverdon les Bains omgivning. Expot pågick från 15 maj till 20 oktober 2002.

På arteplagen i Biel låg paviljongen "Geld und Wert – Das letzte Tabu" (Pengar och värde – det sista tabubelagda). Utställningen finansierades av Schweiz Nationalbank, och fick sin konstnärliga gestaltning genom Harald Szeemann, en man med stor erfarenhet av mässor, expon och utställningar i Europa. För projektet stod Nüssli Special Events Ltd.

På en stor ponton, byggd vinkelrätt mot hamnen, var flera paviljonger uppbyggda. Pontonen var förbunden med en stationär pir på den

andra sidan genom en lång, kraftigt stigande svängd bro. Bron avslutades vid ett stort klangtorn som spred en överjordisk "musik" över hela området.

I paviljongerna fanns t.ex. utställningen "sWISH", ett fantastiskt önskelandskap sponsrat av IBM, och "Cyberhelvetia", ett möte med den virtuella världen. Båda paviljongerna hörde till de mer populära och köerna dit var långa. Paviljongen för "Geld und Wert – Das letzte Tabu" låg som en lysande guld kub på pontonen. Ytterväggarna var helt klädda i guld och med jämna mellanrum lyste utställningsnamnet i röda neon-slingor, skrivet på tio olika språk.

Harald Szeemann förklarar temat enligt följande: "Pengar och värde är två fundamentalt skilda men besläktade parametrar. Pengar, d.v.s. banken, garanterar överföringen av det fysiska till det mentala och virtuella, från materia till en värld av siffror och därifrån tillbaka igen till det fysiska. Värden, emellertid, är inledning till något permanent, de ger en garanti för överföringen till en världslig nivå" (*Geld und Wert – Das letzte Tabu* s. 14).

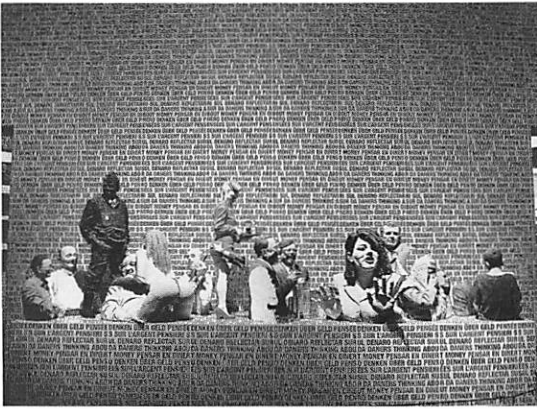
Inne i paviljongen möttes besökarna av väggar tapeterade med såväl tilltalande som provocerande tankar om pengar och värde genom sarkastiska ordstäv och kloka ord från Aristoteles och Platons tid idag ställda mot en installation av den kinesiske konstnären Wang Du. Hans del av utställningen visualiserade "Loppmarknaden" i modern sexorienterad och politisk vinkling och gav besökaren ett omskakande välkomnande redan i entrén. För en numismatiker som är van att studera mynten som objekt och historieskildrare kan den-

na framställning kännas olustig, men visst finns det ett samband mellan pengar och sex och pengar och politik.

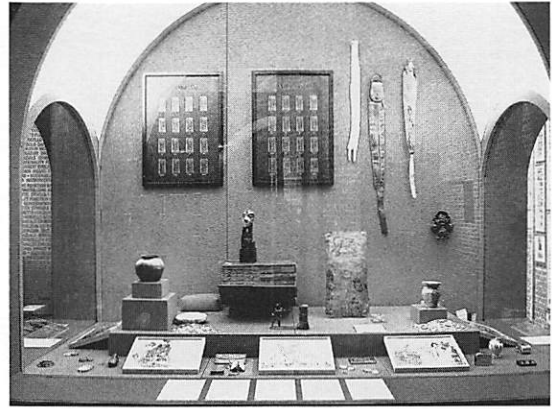
Nästa del visade pengar materiellt, funktionellt, som symboler. I stora montrar utställdes premonetära betalningsmedel, mynt, sedlar, myntskatter, sparbössor och portmonnäer m.m. Alltså allt det som traditionellt visas i ett museum för att beskriva ekonomisk historia. Det var här Kungl. Myntkabinettet kunde bidra med en 10 daler sm från 1644 och, i dess närhet lämpligt nog, en av våra tidigaste banksedlar från 1666. Världens största präglade mynt bredvid världens första banksedel. Det kan påpekas att det är synnerligen sällsynt att KMK lånar ut ett plåtmynt av denna valör.

Hela utställningen bestod av en mängd konstnärliga installationer och konstverk, som alla använt pengar, ekonomi och politik som tema. Här fanns en hel del uppseendeväckande verk, som t.ex. "Euro Circuit, 2002" av Yukinori Yanaga. Verket bestod av ett flertal jättestora europeiska sedlar gjorda av sand och inneslutna i plastboxar, i vilka också levde ett antal myror som sakta men säkert destruerade sedlarna. Ingen Euro-sedel fanns med, däremot var näringsvärdet angivet: "ca 70 kalorier". Flera svenska konstnärer fanns representerade som t.ex. Öjvind Fahlström och Carl Fredrik Reutersvärd.

Centralt i utställningen sågs en sedelförstörare, en robot som i en oavbruten rörelse plockade upp 100-SFR och förde in dem i förstöraren. Varje dag förstördes tio miljoner SFR, något som upprörde många schweizare. Dock rörde det sig enbart om redan utsorterade sedlar!

2. Entrédelen i utställningen med installationen "Loppmarknad". Repro ur Geld und Wert.

3. Pengar som fysiska objekt. Repro ur Geld und Wert.

"Drömmar som inte kan köpas för pengar" och "Tro, hopp och välgörenhet" var viktiga teman som speglades med hjälp av visionära konstverk. Vid dansen kring den gyllene kalven visades i en monitor en intervju med en schweizisk playboy, framställd från sin allra sämsta sida. Budskapet var att rikedom inte är något att eftersträva, men man kan ju alltid försöka vinna lite pengar genom ett modigt drag på en av de enarmade banditerna intill. Och över alltsammans vilade trots allt ett hopp om ett bättre och rättvisare samhälle – en rosig framtid.

Syftet med utställningen var också att ställa oss besökare ansikte mot ansikte med våra egna värderingar och vårt beteende genom dem. Kanske också första varför och hur värden skapas och vad som får dem att bestå.

Själva uttrycket "pengar och värde" inbjuder till filosofiska och moraliska fantasier och tankar. Sir William Petty (1623-1687), en av de första moderna ekonomerna, såg pengarna som fett i den politiska kroppen: för mycket fett gör kroppen orörlig och hindrar dess aktivitet, medan för lite fett gör den utsatt för sjukdomar (*Geld und Wert – Das letzte Tabu* s. 25).

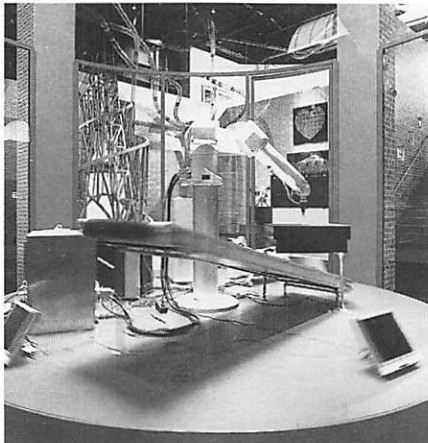
Här ställdes också frågorna: Kostar allting pengar? Har sällskapliga värden ett marknadspris? Kan man räkna solidaritet i pengar? Pengar är makt, pengar är frihet – men vilken makt och vilken frihet talar man om?

Pengar är papper som i sig självt inte har något värde förutom den angivna summan.

I det stora hela var utställningen imponerande och påkos-

tad, men den saknade en i vårt tycke mycket viktig aspekt, nämligen allt det goda som pengar faktiskt trots allt kan medföra både i stort som smått. Människans påfund att handskas med pengar är sprunget ur ett behov att på ett lätta-re och mer rättvis sätt fördela tillgångar. Sedan är det upp till oss människor att hantera problemen som uppkommer kring ekonomin på ett riktigt sätt. Präglande och tryckta pengar är ju ursprungligen framställda för att förenkla affärer mellan stater, kommuner och företag. Men numera främst för att göra vanliga människors vardag lättare.

Dessutom gav utställningen en skev bild av kvinnan. Kvinnans roll är mer än objekt. Ta bara hennes roll som bärande faktor i familjelivet, liksom ofta i arbetslivet, för att inte tala om alla mer eller mindre duktiga politiska frihetsgudinnor.

4. Sedelförstöraren i utställningens centrum. Repro ur Geld und Wert.

Till utställningen utgav den schweiziska nationalbanken en påkostad och innehållsrik katalog *Geld und Wert/Das letzte Tabu – Money and Value/The last taboo*. En gedigen katalog utan vilken många av de ofta subtila "bilderna" förblivit oförklarade.

En kritik från vår sida är också att utställningen var svår att förstå och alltför akademisk. En kritik som vi inte varit ensamma om. Utan guidning och katalog hade den vanliga besökaren svårt att ta till sig allt spännande som utställningsarkitekten önskade förmedla.

Vi hade dock förmånen att få ett samtal med utställningens arkitekt, Harald Szeemann, innan vi besökte paviljongen. Väl där fick vi en specialvisning av en av de trevliga guiderna, vilket gav oss större behållning av besöket.

Framförallt i början av utställningsperioden fanns det en stark kritik mot utställningen och det fördes omfattande diskussioner i de flesta schweiziska medierna. Trots detta besöktes EXPO 02 av mer än tio miljoner människor.

Expot bestod ju av många fler paviljonger, och den sista vi besökte hade det lämpliga namnet "Happy End". Här kunde besökaren ge efter för sina aggressioner genom att krossa porslin och dessutom släppa loss barnasinnet genom att, som artikelförfattarna, ta den snabbaste vägen ut. Via rutschbanan!

Julius Hagander och Eva Wiséhn

Litteratur

Geld und Wert – Das letzte Tabu. Utgiven av Schweiz Nationalbank 2002. □

Auktion nr 144

Lördagen den 12 april 2003

Tid: 16:30

Plats: Göteborg, varvet Terra Nova,
konferenslokalen "Kommandobryggan"

Visning: 15:00-15:30 i samma lokal

Föremålen kommer från Sven Svenssons samling

Auktionsvillkor

1. Endast medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen, nedan kallad SNF, eller i annan till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening äger rätt att närvara och lämna bud.
2. Medlemmar i till SNF anslutna klubbar och föreningar ska gemensamt lämna bud i sin klubbs/förenings namn.
3. Katalogens uppgifter har utformats med största möjliga omsorg med reservation för smärre misstag eller fel som kan ha uppstått vid katalogens redigering. Korrigeringar kan komma att meddelas vid auktionstillfället.
4. Objekten säljs i vid klubbslaget befintligt skick. Då föremålen kan granskas vid angiven visningstid, och dessutom är avbildade i katalogen accepteras normalt inte reklamationer från vid auktionen närvarandes personer. Reklamationer från icke närvarande budgivare ska vara SNF tillhanda senast 14 dagar efter mottagandet. Reklamationer får inte beläggas med lösen.
5. Auktionsledningen avgör eventuella tvistefrågor i samband med auktionen och har rätt att slå samman, dela, utesluta och ändra ordningsföljden mellan objekten om så visar sig lämpligt.
6. Budgivare är alltid själv ansvarig för avgivet bud även om detta sker på en annan persons uppdrag.
7. Auktionsledningen avgör eventuella tvister rörande budgivningen och har också rätt att om den så bedömer lämpligt ta upp ett tidigare nummer till förnyat utrop.
8. Auktionsledningen bestämmer lägsta bud och hur buden ska höjas.
9. **Inropsavgift på 10 % på klubbslagets pris tillkommer och erläggs av köparen.**
10. Inköpta objekt ska avhämtas omedelbart efter auktionen mot erläggande av full betalning.
11. Anbud från icke närvarande anbudsgivare bevakas av auktionsledningen kostnadsfritt och med största omsorg. Om två skriftliga anbud är lika äger det först inkomna företräde. **Sista dag för anbud är den 4 april 2003.**
12. Icke närvarande budgivares inköpta objekt översänds mot postförskott varvid kostnader för försändelse och emballage samt postens avgifter tillkommer.
13. Äganderätten till objekten övergår till köparen först när full betalning är SNF tillhanda.
14. Tvister som kan uppkomma i samband med denna auktion ska hänskjutas till Stockholms tingsrätt vilken ska tillämpa svensk lagstiftning.
15. Angivna priser i katalogen är att betrakta som uppskattningspriser. Objekten kan säljas såväl över som under dessa priser.
16. Deltagande i auktionen är frivilligt och innebär att dessa villkor accepteras.

AVBILDNINGAR

De objekt som har en * framför utropsnumret är avbildade på bakre omslaget till föreliggande nummer av SNT (nr 1, 2, 17 & 23) samt på sista sidan av denna auktionskatalog (nr 26, 29, 32, 33, 39a-b, 43 & 48).

MYNT

Olof Skötkonung (995-1022)

*1. SIGTUNA. Penning, CRVX-typ, 2,00 g
Inskrift: + AACVNE:IGNVNDI:)(REFERENM'OT'A'ON
LL 17. Malmer 4.18.70.12 (Single). SS 15a 1+/01 13 000
*Exemplaret har varit utställt i den permanenta utställningen i Kungl.
Myntkabinettets tidigare lokaler*

Totalt är 39 exemplar kända av denna stampkombination, varav 9 ex. i privat ägo (Malmer 1989, 1997). N. Keder var den som först publicerade (1706) den aktuella stampkombinationen och han förde präglingen till Håkan Rödes tid (kung ca 1068-1080). Sven Svensson (1923 i NM XXIII) anslöt sig till C. I. Schives (1865) attribuering, nämligen till den norske jarlen Hakon Eriksson, omkring 1015. B. Thordeman (1936) påpekade bl.a. att både kronologiska och metrologiska aspekter talade för att mynten var präglade i Sigtuna under Olof Skötkonung, vilket B. Malmers (1989, 1997) studier visar. Än så länge kopplar inte Aacune-präglingen till några andra mynt från Sigtuna.

Valdemar (1250-1275)

*2. LÖDÖSE. Penning, 0,14 g
Vänstervänt krönt lejonhuvud inom slät ring
LL XVIIIB:5b. SS 61 (1+) 600
Spricka

Magnus Ladulås (1275-1290)

3. SKARA? Penning, 0,09 g
Uncialt M inom slät ring
LL XVIIIC:1a. SS 144 (1+) 100
Stora kantförluster

Magnus Eriksson (1319-1363)

4. OKÄND MYNTORT. Penning 1340-1354, 0,54 g
Vänstervänt folkungalejon)(Tre kronor i vars mitt en ros
LL XXVII:13a. SS 278 1/1+ 300

Sten Sture den yngre (1512-1520)

5. STOCKHOLM. ½ örtug u.å., 0,88 g
Krona)(S. Inskrift: STEEN STVRE RIT)(MONETA STOCHO
LL 9a. SS 773 1+ 500

Gustav Vasa (1521-1560)

6. STOCKHOLM. Fyrk 1531, 0,73 g
App 425 typ 53, SM 90, SS 1001 1 250
Med STOKHOL

Johan III (1568-1592)

7. a) STOCKHOLM. ½ öre 1574, 1,01 g,
b) Karl XI (1660-1697) AVESTA. 1/6 öre SM 1669, 6,75 g
Lev 520)(516, SM 81 och 359, SS 1402 och 3715. 2 ex knapp 1 100
½ öret med VRB STOKHOL

8. Fyrk 1584, 0,93 g
Lev 669, SM 111, SS 1512 1 250

Karl IX (1604-1611)

9. GÖTEBORG. Öre 1610, 1,59 g
Ant 436, SM 85, SS 1784 1/1+ 700
Valören på fältet och med GOTHOBVRGENS

Gustav II Adolf (1611-1632)

10. NYKÖPING. Öre 1629, 28,55 g
HH 191a, SM 153b, SS 2170 (1/1+) 200
Med årtalet MDCXXIX
Flagad (korrosion), bläckskrift

Kristina (1632-1654)

11. AVESTA. Öre 1644, 44,03 g
Cav 69, HH 115, SM 107, SS 2516 (1) 250
Med årtalet MDCXLIV, Cavallis ex?
Korroderad

Karl XI (1660-1697)

12. STOCKHOLM. 4 öre 1667, 3,31 g
SM 190b, SS 3084 (1/1+) 200
Med SOLFWER
Repa

Karl XII (1697-1718)

13. STOCKHOLM. Öre 1717, 1,24 g
SM 141, SS dubl 1+ 150

Fredrik I (1720-1751)

14. STOCKHOLM. 5 öre 1738, 3,40 g
SM 140b, SS 4336 1 100
Med myntmästarmärke HM

15. STOCKHOLM. Öre 1732, 1,20 g
SM 167, SS 4437 1+ 100

16. AVESTA. a) öre KM 1749, 4,84 g,
b) **Karl XIV Johan (1818-1844)** 1/6 skilling 1831, 2,70 g
SM 340 och 128, SS 4541 och 5181. 2 ex 1 100

Gustav V (1907-1950)

*17. STOCKHOLM. 25 öre 1927, 2,41 g
SM 109, SS dubl 01/0 150
Ett riktigt vackert exemplar!

SEDLAR**Riksens Ständers Wäxel-Banco**

18. 8 skillingar specie 1802, nr 74576
Wallén s 49 nr 5, SS 12242 (1/1+) 350
En del av baksidan missfärgad

19. 16 skillingar specie 1834, nr 26199(?)
Wallén s 53 nr 103, SS 12239 (1) 250
Förstärkning

Contributionswercket

20. 25 daler silvermynt 1716
Platbarzdis II s 11 nr 1, Wallén s 129 nr 1, SS 12346 (1+/01) 500
Ett vackert exemplar förutom några maskhål

21. 5 daler silvermynt 1717 Platbarzdis II s 11 nr 3, Wallén s 130 nr 6, SS 12348	1+/01	350
Göteborgs Banco Discont Contoir		
22. 5 riksdaler banco 1815 nr 25176, anvisning Platbarzdis II s 42ff, SS12392 <i>Små riss</i>	(1)	500
Götha Canal-Bolags Discont-Werk		
*23. 20 riksdaler banco 1810, nr 1711 Platbarzdis II s 45f, SS 12386 <i>Små reparationer</i>	(1/1+)	600
Privat assignation		
24. Michael von Törne. 20 riksdaler banco. Blankett 1820-tal Platbarzdis II s 54 nr 95, SS 12420	01	100
POLLETTER		
Avesta koppar- och järnverk		
25. 48, 24, 12, 1 tunnor sand. Valör med punkt inom pärlring Runda. 31, 26, 23 resp. 20 mm. Koppar Sti: 30:43-46 (30:45 perforerad). 4 st	1?-1+	50
Forsmarks järnverk		
*26. Ett stop dricka. FORSMARCKS. BRUK (ros) / 1. STOP. DR. I mitten John Jennings monogram. Ensidig. Rund, 32 mm. Koppar Sti: 61:8	1+/01	400
Frösö marketenteri (Brita Svensson)		
27. 2 öre. FRÖSÖ MARKETENTERIER * omkring B 2 S) (Sporrongs nya stämpel. Rektangel med inåt avrundade hörn, 25 * 19 mm. Mässing MW 34:19a	1+/01	100
Gammelstilla järnverk		
28. (Krona) / HG i monogram / / LR. Ensidiga. Runda med cirkelsegment uttaget i kanten resp. med klipp i form av parabel, 28 mm. Mässing Jfr. SNT 7/99, auktion 139, nr 214. 2 st	1/1+, 1?/1	150
Hedvigsfors järnverk		
*29. 2 stigar kol. VI / 2. Ensidig. Kvadratisk med avhuggna hörn, 41 mm. Förtent järnbleck NM IV:18:21	1/1+	150
Klosters bruk		
30. 15 tunnor kol. C1 / 15 T = KOL / (bruksstämpel: K ? Mf). Ensidig. Rektangulär med ett avhugget hörn. 63 * 46 mm Förtent järnbleck Sti: 82:19 med bruksstämpel i stället för CEL <i>Bläckskrift</i>	(1+)	150

Korså järnverk

31. 12 resp. 11 tunnor kol. 12 TOR / ES inom ring och 11 TOR / ES inom ring. Ensidiga. Rektangulära med avhuggna hörn, 43 * 24 resp. 41 * 24 mm. Förtent järnbleck
Sti: 83:7, 8. 2 st

1 200

Motala verkstad

*32. Läkarbesök. (ros) MOTALA (ros) / * / WERKSTAD. Ensidig Oval, 29 * 21 mm. Zink
NM XII:59:12
Bläckskrift

(1/1+) 200

Norrtälje badrestaurant

*33. 5 öre. NORRTÄLJE BADRESTAURANT A.F. omkring 5)
(Sporrongs stämpel. Rund, 32 mm. Koppar
NM XII:62:11

01 250

Reijmyre glasbruk

34. Kördagsverke torsdag och lördag. TH resp. L. Ensidiga Kvadratiska med avklippta hörn samt överst hål, 29 * 29 mm & 30 * 27 mm. Järnbleck
Sti: 107:7, 9. 2 st

01, 1 200

Sandvikens stål- och järnverk

35. a) Kontroll vid grävning och jordflyttning. CE / CE. Ensidig Kvadrat med avhuggna hörn, 40 * 40 mm. Järnbleck
NM XII:65:1 var
b) Portpollett. SW / 338 [arbetarnummer])(SANDVIK / 6 Rektangel med hål i överkanten, 29 * 31 mm. Järnbleck
NM XII:66:21. 2 st. *Båda korroderade*

(1) 200

Stockholm, Arbetareringens ångkök

36. Abonnemangsbiljetter. ARBETARERINGENS*ÅNGKÖK* omkring "veckodag" / "måltid". MÅNDAG MIDDAG (mässing och nysilver) och MÅNDAG AFTON (mässing och nysilver) Runda, 22 mm. TISDAG MIDDAG (nysilver) och TISDAG AFTON (mässing och nysilver med och utan centrumurtag). Tiouddiga, 22 mm
NM XII:110:11-14. 8 st

1-1+ 400

Stockholms centralomnibuslinje

37. 10 öre. STOCKHOLMS CENTRAL OMNIBUS LINIE omkring 10)(S.O.L i monogram. Runda, 20 mm. Mässing och vitmetall
NM XII:78:18, -. 2 st

01 300

Stockholm, Otto Dahlströms handelsrörelse

38. Åkarepolletter. ÅKARE POLLETT O. D. & C_o omkring 50 resp. 25 öre. Ensidiga. Rektangulära med avhuggna hörn, 30 * 20 mm. Nysilver
Sti: 250:184, 185. 2 st

1+0/1, 1+ 150

Stockholm, hundskatt

*39. Hund gående till vänster, varöver instämplat nr 5555 samt därunder årtalet 1871. Hund springande till höger, varöver instämplat nr 4192 samt därunder årtalet 1876. Ensidiga. Ovala med två hål, 40 * 23 resp. 39 * 23 mm. Vitmetall samt koppar. 2 st

01, 1+ 400

Stockholms mjölkförsäljning

40. Mjölkpolleretter. STOCKHOLMS MJÖLKFÖRSÄLJNING
/ AKTIE / BOLAG varinom siffrorna 1 resp. 2. Kvadratiska med inåt
rundade hörn resp. med rundade hörn, 30 mm. Nysilver resp. koppar
NM XII:117:27, 25 (*bläckskrift*). 2 st 1+, (01) 200

Stockholm, omnibussar

41. a) Maria Omnibus. Omnibusspollett Södermalmstorg
– Hornstull. MARIA / OMNIBUS. Ensidig. Rund, 22 mm
Mässing. Sti: 223:12
b) Stockholms Norra Omnibus. Omnibusspollett Kungsbacken
– Slussplanen. STOCKHOLM NORRA / OMNIBUS / 1853. Ensidig
Oval, 25 * 21 mm. Mässing
Sti: 221:8. *Bucklig*. 2 st 1+, (1/1+) 150

Stockholm, ångslupen Haga

42. 25 öre. (två rosor) ÅNGSLUPEN HAGA (två rosor) omkring
25 / ÖRE. Ensidig. Rund, 29 mm. Förtent järnbleck
Sti: 234:79 1?/1 150

Stora Kopparbergs gruva och bergslag

*43. En ryss kol 1682. FH i monogram inom lagerkrans)
(* / (ros) ANNO (ros) / (kolryss) / (ros) 1682 (ros)
Rund, 28 mm. Koppar
Sti: 172:12a 1? 100

Strömbacka järnverk

44. 5 resp. 2° stigar kol. 3B / 5 samt 3B / 2°. Ensidiga
Rutformiga med avklippta hörn, 58 * 24 mm. Zink
NM IV:54:36, 37. 2 st 01 250

Sävenäs masugn och stålverk

45. 24 tunnor kol. SLS i stämpel / 24 T. Ensidig
Rektangulär med avklippta hörn, 32 * 30 mm
NM XII:139:3. Koppar (1+) 100
Delvis ärgad

Söderhamn, ångslupen Händig

46. 5 öre. 5 Ö / H. Ensidig. Rund med avklippta sidor
28 * 19 mm. Mässing
NM IV:59:53, men utan punkt efter H 1/1+ 200

Tidaholms tändsticksfabrik

47. För olika antal och sorter tändsticksaskar. N 1, N1, N 2, N 3
Ensidiga. En rund, tre rektangulära med avklippta hörn, 20 resp.
21 * 18 mm. Zink
NM IV:64:11-14. 4 st (1) 200
Bläckskrift

Trosa, kallbadhuset

*48. Badpollett. BAD / T.K. Rund, 24 mm. Mässing 01 150

Trummelsbergs järnverk

49. 2 resp. 1 tunnor kol. TRB. / 2. resp. TRB. / 1. Ensidiga
Rektangulära med avhuggna hörn, 39 * 30 mm. Förtent järnbleck
NM IV:66:19-20. 2 st 1+ 200

Uhrfors järnverk

50. 14 resp. 12 tunnor kol. EC / 14 resp. EC / 12. Ensidiga
Rektangulära med avklippta hörn och hål, 29 * 21 mm. Koppar
NM IV:5, 7. 2 st. *Repa på EC 14, bläckskrift på EC 12* (1+), (1+/01) 150

Uddevalla schweizeri

51. 50 och 5 öre. C. A. BERG / 50 resp. 5 ÖRE)(Sporrongs nya
stämpel. Ensidiga. Rund resp. rund med hål, 27 och 30 mm
Mässing och koppar
NM XII:163:2, 5. 2 st. *Fläck* (1+/01) 200

Uddevalla ångslup

52. 15 och 10 öre. 15 / CAS i oval stämpel resp. CAS i oval stämpel
/ 10. Ensidiga. Rektangulär med avhuggna hörn samt rund, 28 * 19
resp. 23 mm. Mässing och zink
NM IV:66:3, 4. 2 st 1/1+ 200

Uppsala badhus

53. Badpollett "för fruntimmer". Aeskulapiistav. Ensidig
Rektangulär med avklippta hörn, 19 * 10 mm. Zink
NM IV:68:15 1+ 150

Uppsala, ångslupen Menotti

54. 35, 25, -, - öre. Ensidiga. 3 st rektangulära med avklippta hörn,
avklippta hörn, en rund, 30 * 23 resp. 28 mm. Zink
Sti: 256:1-4. 4 st. *Korroderade* (1) 300

Varberg, Perssonska värdshuset

55. 1 krona, 50, 25, 10 och 5 öre. MÄRKE FÖR/ (valör), allt i
ornamenterad design. Ensidiga. Runda. 31, 28, 27, 23 resp. 20 mm
Mässing
NM XII:147:1-5. 5 st 1-1+ 300

Wigelsbo gruvor

56. 16 centner malm. 16 / W. Ensidig. Femkantig med hål i övre
hörnet, 35 * 34 mm. Koppar
NM IV:69:25 1+ 300

Åkers styckebruk

57. Fyra resp. en sup, sedermera båda gällande för ¼ kanna dricka
ÅB. / 4 och ÅB. Ensidiga. Runda, 32 mm. Förrent jämbleck. 2 st
Små sprickor (1/1+) 150

Österby järnverk

58. Två resp. en läst kol. 2 / L_T / oo resp. 1 / L_T / oo
Ensidiga. Oktagon resp. kvadratisk, 36 * 36 mm. Mässing
Sti: 202:23, 25. 2 st. *Repa på 1 / L_T /* 1+, (1+) 150

Örebro badhus

59. Badpolletter. 25, 10, 10 resp. 5 öre. 25 kvadrat med avhuggna
hörn (28 * 21 mm), de övriga runda (26 resp. 18 mm). Förrent
jämbleck samt en mässing (10 öre)
Sti: 258:10-12, 14. 4 st 1-1+ 150

Litteratur - förkortningar

- Ant** Appelgren, T.G. & Tudeer, L.O.H.: Förteckning öfver Antellska myntsamlingen i Helsingfors svenska mynt I-III, Helsingfors 1906-1936
- App** Appelgren, T.G.: Gustav Vasas mynt. Stockholm 1933
- Cav** Appelgren, T.G.: Gustav Cavallis efterlämnade samling af svenska kopparmynt (Bobergs auktionskatalog 5-9), Stockholm 1927
- HH** Hallborg, O. & Hartman, R.: Utkast till beskrifning öfver Gustav II Adolfs och Christinas kopparmynt (NM VIII Stockholm 1883)
- LL** Lagerqvist, L.O.: Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt. Stockholm 1970
- Malmer 1989** Malmer, B.: The Sigtuna Coinage c. 995-1005. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 4. Stockholm 1989
- Malmer 1997** Malmer, B.: The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 9. Stockholm 1997
- MW** Widell, M.: Militärpolletter. Svenska Numismatiska Föreningen. Smärre Skrifter Nr 7. Jönköping 1998
- NM** Numismatiska Meddelanden. Stockholm 1874-
- NM IV** Stjernstedt, A.W.: Tillägg till beskrifning öfver svenska polletter, [i:] NM IV Stockholm 1877
- NM XII** Strokirk, W.T.: Fortsättning af tillägget till Friherre Aug. Wilh. Stjernstedts år 1872 utgifna beskrifning öfver Svenska Polletter, [i:] NM XII. Stockholm 1890
- Platbarzdis** Platbarzdis, A.: Sveriges sedlar. Del I-III. Lund 1961-63
- SB** Ahlström, B., Almer, Y, Jonsson, K.: Sveriges besittningsmynt, Stockholm 1980
- SM** Ahlström, B., Almer, Y, Hemmingsson, B.: Sveriges mynt 1521 - 1977, Stockholm 1977
- Sti** Stjernstedt, A.W.: Beskrifning öfver svenska kopparmynt och polletter. Del II Polletter. Stockholm 1872
- Wallén** Wallén, L.: Sveriges sedlar I-II. Stockholm 1984

Uppnådda priser för litteraturauktionen 142 kommer att redovisas i nästa auktionskatalog till hösten.

Föreliggande auktionskatalog är sammanställd av Dan Carlberg, Frédéric Elfver, Bernt Thelin samt Göran Wahlquist (auktionskommisarie). Kvalitet och värderingar satta av Hans Hirsch.

Layout: Frédéric Elfver.

Bilderna är tagna av Gabriel Hildebrand, Kungl. Myntkabinetet.

Priser uppnådda vid		37	150:-	78	125:-	119	550:-
SNF:s auktion nr 143		38	700:-	79	13.000:-	120	225:-
2002-11-30		39	700:-	80	800:-	121	100:-
		40	250:-	81	125:-	122	350:-
Nr	Klubbat pris	41	350:-	82	175:-	123	150:-
1	1.600:-	42	1.000:-	83	200:-	124	350:-
2	1.200:-	43	36.000:-	84	150:-	125	225:-
3	700:-	44	5.200:-	85	175:-	126	205:-
4	850:-	45	850:-	86	100:-	127	225:-
5	2.100:-	46	2.300:-	87	800:-	128	300:-
6	1.300:-	47	2.300:-	88	325:-	129	275:-
7	1.300:-	48	550:-	89	3.000:-	130	205:-
8	2.600:-	49	900:-	90	1.300:-	131	225:-
9	1.600:-	50	1.000:-	91	425:-	132	175:-
10	750:-	51	375:-	92	700:-		
11	750:-	52	1.300:-	93	550:-	Totalt: 240.660:-	
12	250:-	53	1.300:-	94	1.100:-		
13	150:-	54	25:-	95	275:-		
14	750:-	55	300:-	96	350:-		
15	125:-	56	350:-	97	100:-		
16	750:-	57	275:-	98	350:-		
17	425:-	58	275:-	99	300:-		
18	325:-	59	225:-	100	25:-		
19	325:-	60	125:-	101	25:-		
20	550:-	61	100:-	102	6.200:-		
21	650:-	62	125:-	103	3.600:-		
22	200:-	63	375:-	104	950:-		
23	475:-	64	1.200:-	105	2.000:-		
24	475:-	65	7.000:-	106	175:-		
25	2.200:-	66	3.100:-	107	300:-		
26	återrop	67	3.000:-	108	1.400:-		
27	375:-	68	2.200:-	109	550:-		
28	450:-	69	5.000:-	110	600:-		
29	475:-	70	1.300:-	111	8.500:-		
30	3.300:-	71	5.000:-	112	2.300:-		
31	6.200:-	72	175:-	113	5.500:-		
32	275:-	73	150:-	114	1.100:-		
33	5.000:-	74	375:-	115	750:-		
34	1.700:-	75	250:-	116	750:-		
35	3.000:-	76	45.000:-	117	375:-		
36	275:-	77	2.600:-	118	375:-		

26

29

32

33

39a

39b

43

48

Kasta polletten i tratten

– och utfartsbommen går upp

Vid ett besök hos Fellessons Byggnadsvaror AB i Växjö hösten år 2002 lade jag till min förvåning märke till att företaget infört passagepolletter. När dylika förs på tal i dag i numismatiska sammanhang associerar man till 1600- och 1700-talens kopparpolletter, vilka användes vid den tidens storföretag, det vill säga inom bruksnäringen, jordbruket etc. Bruket av polletter i det dagliga livet var betydande under nämnda århundranden men även under 1800-talet och första halvan av 1900-talet. Strax före det förra sekelskiftet formligen exploderade användningen i samband med kollektivtrafikens framväxande. Att ett modernt företag i det tjugonde århundradet inför traditionella passagepolletter av metall måste betraktas som relativt ovanligt men samtidigt i mitt tycke väldigt spännande.

Fellessons byggnadsvaror grundades år 1910 av Fritiof Fellesson. Företaget har i dag tre verksamhetsgrenar: byggvaruhandel, tillverkning av snickerier och förädling av trävaror. Det är vid företagets anläggning för byggvaruhandel på västra industriområdet i Växjö som nämnda polletter har införts. Enligt företagets reklamblad till hushållen i Växjö-trakten skall polletterna användas på följande sätt:

"När du har betalat eller hämtat din följesedel får du en polett [sic!] av personalen. Har du inte handlat, ber du om en polett. Ta med polletten till utfarten mot Owe Jonssons väg. Stanna vid myntinkastet:

- Kasta polletten i tratten.
- Nu öppnas grinden direkt!
- Kör ut lugnt. Bommen stängs först när du har kört ut."

Polletterna används vid två bommar, en för personbilar och en för lastbilar. Enligt företagets administrativa chef, Krister Fälton, finns tre anledningar till varför man infört passagepolletterna. För det första utgör polletterna en viktig del av företagets säkerhetstänkande. De andra aspekterna är kontroll av företagets kunder samt att därigenom minskat svinn. Polletterna har tagits emot med positiva reaktioner både från företagets kunder och anställda.

Krister Fälton meddelade att polletterna togs i bruk i maj år 2002. Den första beställningen av polletter omfattade 1 000 ex. En kompletterande beställning om likaledes 1 000 polletter levererades i september sam-

1a.

1b.

En polett i tratten

– och utfartsbommen går upp!

Så här öppnas bommen vid utfarten från Fellessons: När du har betalat eller hämtat din följesedel, får du en polett av personalen. Har du inte handlat, ber du om en polett. Ta med polletten till utfarten mot Owe Jonssons väg. Stanna vid myntinkastet:

- Kasta polletten i tratten.
- Nu öppnas bommen direkt!
- Kör ut lugnt. Bommen stängs först när du har kört ut.

VÄLKOMMEN ÅTER!

ma år. Det kan vara av ett visst intresse att nämna att priset var ca 7 kronor per pollett.

Jag har roat mig med att försöka ta reda på var polletterna är tillverkade. Detta är emellertid inte så lätt som det verkar. Polletter, pollettautomat, utfartsbomm mm har levererats av Gunnebo Protection, vilka i sin tur har köpt polletterna från Sterners Specialfabrik AB i Dala-Järna. Rörelsen startades år 1946 och tillverkningen av pollettautomater kom igång under 1950-talet. Delägaren Eivor Sterner låter meddela att de inte tillverkar några polletter själva. De köps in från olika leverantörer i Sverige och utlandet. Var tillverkningen sker tillhör dock avdelningen företagshemligheter.

Eivor Sterner upplyser däremot gärna om vilka typer av polletter företaget hanterar. Polletterna indelas i tre typer beroende på i vilken typ av automat de skall användas – "släta polletter", "spårpolletter" och "nyckelpolletter". Polletten som denna artikel handlar om tillhör kategorin "släta polletter", medan de två sistnämnda typerna har olika breda och vinklade frästa spår i metallen på bildsidorna.

De släta polletterna tillhandahålls i fem "valörer", vilka egentligen är företagsinterna identifikationsnummer utvisande diameter, tjocklek mm anpassade till specifika pollettautomater. De släta polletterna är alla

präglade i mässing med identifikationsnummer enligt nedan.

Id-nr	Diameter (mm)	Tjocklek (mm)
1	27,5	1,5
3	24,3	1,8
4	23,4	1,75
5	24,0	2,0
utan nr	26,3	1,5

Avslutningsvis kan nämnas att polletterna hos Fellessons byggnadsvaror har id-nr 3, se bild 1a och b. Den första leveransen om 1 000 ex är försedd med ett instämplat "F" på ena sidan. Instämplingen är utförd av Sterners Specialfabrik. Den andra leveransens polletter som togs i bruk i september år 2002 har ingen instämpling.

Jan-Olof Björk

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmünt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:
<http://www.nmh-mynt.a.se>

Fig. 1. Kunniga mässbesökare vid ett av borden på mässan.

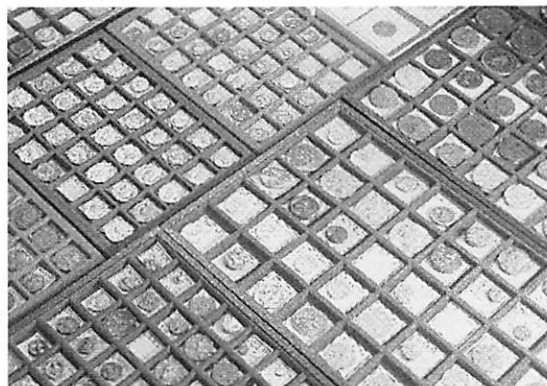

Fig. 2. Ett urval brickor med antika mynt från Pecunias bord på mässan.

Myntets dag på Kungl. Myntkabinettet den 30 november 2002

Den 30 november hölls ånyo en myntmässa i Stockholm i samband med Myntets dag på Kungl. Myntkabinettet. Myntets dag, den femte i ordningen, är ett samarrangemang mellan Sveriges Mynthandlars Förening, Kungl. Myntkabinettet och Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner.

Mässan var välbesökt, ca 180 besökare, och de kunde avnjuta mynt,

sedlar, polletter, medaljer samt numismatisk litteratur från följande utställare: Myntinvest Corona (Nyköping), Mynt & Medaljer (Stockholm), Ulf Nordlinds Mynthandel AB (Stockholm), J. Pedersen Mynthandel (Borås), Kronans Mynt (Göteborg), Pecunia HB (Staffanstorps), Strandbergs Mynthandel (Stockholm), Ticalen Mynthandel (Göteborg), Myntsamlarnas Postorder (Lidhult) samt Håkan Westerlund Mynthandel (Stockholm). Ett flertal intressanta objekt fanns att beskåda, bl.a. hade Pecunia en mycket vacker och sällsynt aureus, slagen i Rom under kejsaren Trajanus Decius, 249-

251 e.Kr. Priset för denna raritet var satt till 20 000 kr. I samband med mässan var Svenska Numismatiska Föreningen på plats och presenterade sin verksamhet.

Förutom mässan hölls ett föredrag av den välkände myntsamlaren Carl-Axel Lindblom som kåserade över myntsamlare och handlare under 1900-talet. Föredraget uppskattades av publiken och det utlovades en repris inom en snar framtid för de som ej hade möjlighet att komma och lyssna denna gång.

Ett pollettmöte på KMK kom till stånd på initiativ av Anders Stam, Borlänge. Vid detta möte samlades

Om två räkningar från 1874 beträffande Numismatiska Meddelanden I

I egenskap av nybliven sekreterare för Svenska Numismatiska Föreningen har undertecknad bl.a. roat sig med att läsa igenom protokoll och andra handlingar från föreningens barndom, d.v.s. 1870-talet. Det visade sig ganska snart att nämnda arkivmaterial är fyllt med intressanta uppgifter. Bl.a. påträffades en räkning från förlaget P. A. Norstedt & Söner daterad den 16 juni 1874 och kvitterad den 18:e i samma månad. Vidare påträffades en bokbindarräkning från C. M. Andersson daterad den 29 maj 1874. Dessa räkningar utgör grunden för föreliggande notis.

I föregående nummer av SNT efterlyste undertecknad kompletterande uppgifter kring bihanget till första häftet av Numismatiska Meddelanden (NM)¹. Bl.a. diskuterades den

eventuellt låga upplagan av bihanget. Räkningen från P. A. Norstedt & Söner som bringar klarhet i den frågan, lyder i utdrag:

500 Ex Numismatiska meddelanden, svår sättning med blandade stilar, 5 ark stor 8:o à 43:	215:—
Ändringar och korrigeringar samt dubbla tryckningen af titel och innehåll	30:25
Förhöjning för tabeller samt noter med smärre stil	14:—
500 Ex Bihang till dito, ½ ark stor 8:o	20:—
5½ Ris papper à 11:	60:50
500 ex omslag med kulört papper	12:50
Fällning av en kliché	2:—
	Kronor 354:25
	Rabatt 4:25
	Kr 350:00

Av räkningen framgår det tydligt att det trycktes lika många bihang som NM I, d.v.s. 500 exemplar. Därmed faller det av undertecknad tidigare refererade påståendet, att antalet ex-

emplar av bihanget motsvarar antalet medlemmar i föreningen vid NM I:s utgivande. Däremot är det fortfarande oklart varför bihanget förekommer så sparsamt i dagsläget. Kanske har en del av upplagan makulerats? För tillfället är tolv exemplar kända². En siffra som säkerligen kommer att öka. Tryckkostnaden för NM I uppgick till 350 kronor, vilket i dagens penningvärde motsvarar ungefär 14.000 kronor.

Den andra räkningen, bokbindarräkningen från den i Stockholm verksamme C. M. Andersson, ger ytterligare upplysningar kring det första häftet av NM. Räkningen lyder i utdrag:

Häftat och skurit 430 Ex. Numismatiska meddelanden.	
Häft. 1. à 5 öre	21:50
Bundit i pressade pappersband 20 Ex. Dito dito à 25 öre	5:00
Häftat i omslag 25 Ex. Om Myntsorter, Myntmästare m.m.	1:25
Summa Rmt R.	27:75

Fig. 3. Den nyblivne medlemmen i SNF:s styrelse, Sven-Erik Olsson (längst t.h.) i samband med visningen av auktionsobjekten ur Sven Svenssons samling.

Fig. 4. Auktionssalen några minuter innan första utropet med material ur storsamlaren Sven Svenssons samling.

ett femtontal pollettkännare från olika delar av vårt land för att diskutera och visa polletter.

Vidare avhöll Svenska Numismatiska Föreningen en auktion med material ur storsamlaren Sven Svenssons samlingar. Bland rariteterna på auktionen kan följande nämnas. Kristina, Riga, taler 1644, SB 47 (14 000 kr, slutpris 36 000 kr); Karl XII, Pommern, dukat 1706, SB 218 (10 000 kr, slutpris 45 000 kr); Fredrik I, Stockholm, riksdaler 1731, SM 178a (6 000 kr, slutpris 13 000 kr). Vidare såldes en fin 4 groschen 1758 från Adolf Fredrik, Pommern, SB 249a (200 kr, slutpris 3 000 kr). En norsk

sedel, fem rigsbankdaler 1814 (Pick A 13) såldes för 8 500 kr mot utbudspriset 1 000 kr. Ett annat intressant objekt utgjordes av 1 öre utan årtal från hertig Johan av Östergötland (300 kr). Budgivningen slutade på 2 200 kr, vilket får anses som bra betalt. Kanske hade köparen noterat att myntet var av typ I (enligt Jonas Rundbergs uppsats om hertigens myntning¹), vilken endast är känd i tre exemplar och att det nu sålda är det enda i privat ägo. De övriga två exemplaren finns i den Antelliska samlingen i Helsingfors samt på KMK i Stockholm. Det fanns även gott om "småmynt", bl.a. Oscar II,

Stockholm, 2 öre 1907, SM 198 (100 kr, slutpris 25 kr).

Det fanns något för alla utom för pollettsamlingarna, vilka får hålla ut till nästa auktion. Undertecknad ser fram emot en lika välbesökt och trevlig dag vid samma tidpunkt nästa år!

Frédéric Elfver

Not

¹ Jonas Rundberg: *Hertig Johans av Östergötland myntning 1612-1618*. D-uppsats i arkeologi. Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet. Vårterminen 2001. □

Foto författaren.

Bokbindarräkningen nämner tjugo pressade pappersband, vilket måste motsvaras av de enkla röda pappband som NM I ibland förekommer i. Intressant nog står det inget om bihanget i bokbindarräkningen. Undertecknad har blivit informerad om att det finns ett privatägt exemplar av NM I med bihanget i *samma häfte* som den övriga inlagen. Bihanget förekommer annars i obundet, oskuret skick, vilket delvis kan förklara varför de ej bevarats i samma utsträckning som de vanliga häftena med NM. Läsekretsen är fortfarande välkommen att bidra med information om ytterligare exemplar i såväl offentliga som privata samlingar.

Avslutningsvis skall en rar avvikelse beträffande NM VIII lyftas fram, vilken den kunnige kennaren av numismatisk litteratur, Björn-Otto Hesse, har fäst min uppmärksamhet på. Det rör sig om ett avvikande omslag, vars titel lyder: *NUMISMATISKA FÖRENINGENS FÖRHANDLINGAR VIII. HARTMAN*

*OCH HALLBORG. NÅGRA UNDERÄTTELSE RÖRANDE GUSTAF II ADOLFS OCH KRISTINAS KOPPARMYNT.*³ Ett inbundet exemplar med detta omslag finns i Svenska Numismatiska Föreningens bibliotek i föreningslokalen på Banérgatan. Normalt sett står det *NUMISMATISKA MEDDELANDET UTGIFNA AF SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN VIII* på omslaget. Även titelbladet skiljer sig åt mellan de två varianterna, dock endast med den skillnaden att den normala utgåvan av NM VIII ej har tryckort, tryckår och förlag angivet på titelbladet.

Frédéric Elfver

Noter

¹ August Wilhelm Stiernstedt: Om myntorter, myntmästare och myntordningar i det nuvarande Sverige. I. *Numismatiska Meddelanden I*, Stockholm 1874.

² Efter publicerandet av artikeln i SNT 2002:8 har antalet kända exemplar ökat

från 9 till 12 genom bekräftelsen av ytterligare tre exemplar i privat ägo.

³ Det avvikande omslaget är ej omnämnt i Kjell Holmbergs *Register över Numismatiska Meddelanden I-XL. Utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen 1874-1995*. Stockholm 1998. □

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppges samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

Årsberättelse

för år 2002
avgiven av styrelsen för

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsmötet

Årsmötet ägde rum den 5 juni 2002 på Kungl. Myntkabinetten på Slottsbacken i Stockholm. Ordföranden Torbjörn Sundquist öppnade årsmötet och hälsade de närvarande välkomna. Minnet av de sedan föregående årsmöte avlidna medlemmarna hyllades med en tyst minut. Styrelsens årsberättelse och revisorernas rapport presenterades och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna årets (2001) förvaltning.

Årsmötets ordförande, Lars O. Lagerqvist, meddelade att samtliga styrelsemedlemmar avsat sig sina styrelseuppdrag utom Kenneth Jonsson (ordinarie med mandat till 2003) och att av suppleanterna endast Anders Nordin förklarar sig villig att ingå i en ny styrelse. Oenighet om styrelsens framtida sammansättning medförde att årsmötet ajournerades till den 12 oktober, då årsmötet återupptogs och val av styrelse genomfördes. Under perioden 5 juni till 12 oktober sköttes föreningsarbetet genom en interimsstyrelse bestående av representanter ur den avgångna styrelsen under ledning av Torbjörn Sundquist. Innan det återupptagna årsmötet tillställdes föreningens medlemmar två skrivelser där de olika parterna redogjorde för den uppkomna situationen.

Till valberedning valdes Jan-Olof Björk, Börje Rådström och Rolf Sjöberg. Samtliga nyval. Den sistnämnde ledamoten avsåg sig dock uppdraget strax efter årsmötet. Till ordinarie revisorer valdes Bengt Doyle (nyval) och Hans Henriksen (omval). Till revisorssuppleant valdes Max Mitteregger (nyval).

Det återupptagna årsmötet ägde rum den 12 oktober på Kungl. Myntkabinetten på Slottsbacken i Stockholm. I enlighet med valberedningens förslag valdes Julius Hagander, Basel, nyval för 3 år; Frédéric Elfver, Stockholm, nyval för 2 år; Dennis Pettersson, Stockholm, nyval för 2 år; Ian Wiséhn, Stockholm, nyval för 3 år; Gunnel Engwall, Stockholm, nyval för 2 år; Dan Carlberg, Älmhult, nyval för 1 år. Till suppleanter för 1 år valdes: Göran Wahlquist, Rönninge; Sven-Erik Olsson, Storsveta; Bernt Thelin, Lund; Rolf Sandström, Lindome, samtliga nyval. Efter valet anmälde Kenneth Jonsson, att han med omedelbar verkan avsåg sig sitt styrelseuppdrag, vilket medförde att en ledamotsplats vakantsattes.

Resultaträkning för Svenska Numismatiska Föreningen för räkenskapsåret 1.1.2002 – 31.12.2002

Intäkter

Medlemsavgifter

Årsavgifter 167.180:—

Intäkter av kapital

Räntor å bankräkning, postgiro och obligationer samt utdelning på aktier och fonder 128.185:62

Försäljningsresultat

Litteratur	22.520:—	
Medlemsnålar	70:—	
Auktionser	47.465:50	70.055:50
Summa intäkter		365.421:12

Kostnader

Personalkostnader

Löner	44.762:—	
Sociala avgifter	10.858:—	55.620:—

Övriga kanslikostnader

Försäkring	7.311:—	
Hyra	4.800:—	12.111:—

Kontorsomkostnader

Telefon och fax	3.581:—	
Kontorsmateriel	956:—	
Tryck, foto	28.660:—	
Allmänna omkostnader	12.679:50	
Porton	9.315:47	55.191:97

Föreningsverksamhet

Avgift till Nordisk Numismatisk Union (NNU)	2.187:—	
Avgifter till Internationella Numismatiska Kommissionen mfl föreningar	1.375:65	
Möten, gåvor mm	16.612:—	
Representation	5.847:—	
Bibliotek, inköp och bindning	444:88	
Revisionsarvode 2002	10.000:—	
Projektet Sveriges Mynthistoria	100.000:—	136.466:53

Tidskrifter

SNT	272.588:—	
Bidrag från numismatiska stiftelser, Ekström och Svensson	— 150.000:—	
	122.588:—	
NNUM	5.623:40	128.211:40

Summa kostnader 387.600:90

Underskott att avräknas från kapitalet — 22.179:78

Summa 365.421:12

Årsavgiften

Årsavgiften fastställdes oförändrad till 200 kronor (100 för juniorer och 300 för utrikes boende).

Hedersledamot

Bertel Tingström valdes till hedersledamot av SNF.

Balansräkning för Svenska Numismatiska Föreningen

Tillgångar	31.12.2002	31.12.2001
<i>Omsättningstillgångar</i>		
Kontanter	46:50	2.590:—
Postgiro	103.382:13	90.241:04
Bank	137.130:07	85.662:54
Lager: samlarmedaljer	7.882:—	7.882:—
litteratur	1.000:—	1.000:—
	<u>249.440:70</u>	<u>187.375:58</u>
<i>Anläggningstillgångar</i>		
Obligationer	954.346:—	954.346:—
Aktier	99.598:—	99.598:—
Aktiefond	1.290.367:40	1.233.158:29
Inventarier	1:—	1:—
Föreningens medaljsamling	1:—	1:—
Föreningens bibliotek	1:—	1:—
	<u>2.344.314:40</u>	<u>2.287.105:29</u>
Summa tillgångar	2.593.755:10	2.474.480:87

Skulder och eget kapital

<i>Kortfristiga skulder</i>		
Leverantörsskulder	27.571:81	9.212:—
Upplupna skulder	12.259:—	2.200:—
Källskatter	5.400:—	7.200:—
Övriga kortfristiga skulder	—:—	8.213:—
Förskottsbetalningar:		
Medlemsavgifter	80.770:—	71.165:—
Prenumerationsavgifter NNUM	10.660:—	7.790:—
Prenumerationsavgifter SNT	4.960:—	4.640:—
	<u>141.620:81</u>	<u>110.420:—</u>

Donationsfonder och andra fonder

C W Burmesters medaljfond	182.090:—	178.520:—
C W Burmesters förlagsfond	274.640:—	269.255:—
N L Rasmussons stipendiefond	67.207:—	69.809:—
Lars O. Lagerqvists medaljfond	198.921:—	195.020:80
Projektet Sveriges Mynthistoria	100.000:—	—:—
	<u>822.858:—</u>	<u>712.604:80</u>
Summa skulder	964.478:81	823.024:80

Eget kapital

Eget kapital vid årets början	1.651.456:07	1.666.816:55
Årets resultat	— 22.179:78	— 15.360:48
	<u>1.629.276:29</u>	<u>1.651.456:07</u>
Summa skulder och eget kapital	2.593.755:10	2.474.480:87

Marknadsvärde obligationer, aktier och aktiefond

Obligationer Nominellt värde	1.108.050:—	1.108.050:—
— " — Marknadsvärde	1.177.437:—	1.182.290:—
Aktier — " —	135.600:—	236.400:—
Aktiefond — " —	1.837.374:—	3.171.162:—
Summa marknadsvärden	3.150.411:—	4.589.852:—

Belöningar

Rasmussonstipendiet tilldelades Marie-Astrid Voisin. Föreningens *guldnål för 40-årigt hedersamt medlemskap* utdelades till Carl-Martin Björkkvist, Vera Hatz, Bo-Allan Jakobson, Kenneth Jonsson och Folke Tufvesson.

Styrelsen

Vid det konstituerande sammanträdet den 12 oktober fördelades uppdragen (samtliga nyval) enligt följande:

Ordförande Julius Hagander

Vice ordförande (fr.o.m. 7/12-02), programsekreterare Dan Carlberg

Sekreterare, medaljvårdare Frédéric Elfver

Kassaförvaltare, ansvarig för hemsidan Dennis Pettersson

Ledamot, ansvarig utgivare SNT Ian Wiséhn

Ledamot Gunnel Engwall

Suppleant, annonsansvarig SNT, auktionskommissarie Göran Wahlquist

Suppleant, arkivarie Sven-Erik Olsson

Suppleant Bernt Thelin

Suppleant, programsekreterare Rolf Sandström

Styrelsen har under året hållit sju protokollfödda sammanträden, varav två efter den 12/10. Förutom i styrelsen har arbete pågått i kommittéerna för programverksamhet och för föreningens auktionsverksamhet.

Stiftelser

Sven Svenssons stiftelse för numismatik

Föreningens representanter har varit t.o.m. 7/12-02 varit:

<i>Ordinarie:</i>	<i>Suppleanter:</i>
Torbjörn Sundquist	Göran Wahlquist
Kenneth Jonsson	Kjell Holmberg
Ulf Nordlind	Börje Rådström

Föreningens representanter har varit fr.o.m. 7/12-02 varit:

<i>Ordinarie:</i>	<i>Suppleanter:</i>
Julius Hagander	Göran Wahlquist
Dennis Pettersson	Rolf Sandström
Gunnel Engwall	Dan Carlberg

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning

Föreningen representanter har varit:

<i>Ordinarie:</i>	<i>Suppleanter:</i>
Ulf Nordlind	Björn-Tarras Wahlberg

Sven Svenssons samlingar

Kontrollant för samlingarna har under året varit Torbjörn Sundquist. Fr.o.m. 7/12-02 är Frédéric Elfver kontrollant för samlingarna.

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT)

SNT har under året haft Ian Wiséhn som ansvarig utgivare. Redaktionssekreterare har varit Monica Golabiewski Lannby, manuskriptgranskare Lars O. Lagerqvist (t.o.m. SNT 2002:4) och annonsansvarig Frédéric Elfver. SNT har utkommit med åtta nummer.

Numismatiska Meddelanden (NM)

Under det gångna året har det ej publicerats några nya volymer av NM.

Auktionsverksamheten

Auktionsverksamheten har under året skötts av Richard Kjellgren, Anders Nordin och Göran Wahlquist. Under året har två auktioner (nr 142 och 143) hållits, en litteraturauktion (5/6) och en auktion med material ut Sven Svenssons samling (30/11).

Projekt

Projektet *Sveriges Mynthistoria* påbörjades under 2001 vid Kungl. Myntkabinetet med föreningens stöd och bidrag. Föreningen har under året reserverat ett belopp på 100 000 kronor för ändamålet.

Medaljutgivning

Föreningen har under det gångna året ej utgivit några medaljer.

Föreningsmöten och aktiviteter

6/3 höll Jonas Rundberg ett föredrag i föreningslokalen, Hertig Johans av Östergötland myntning.

3/4 visade Gabriel Hildebrand ett urval numismatiska pärlor fotograferade genom åren.

8/12 hölls föreningens traditionella julfest i föreningslokalen.

Medlemsutvecklingen

Medlemsutvecklingen framgår av följande sammanställning:

	2001	2002
Beskyddare	1	1
Hedersledamöter	4	4
Korresponderande ledamöter	18	17
Ständiga medlemmar	32	28
Ärligen betalande äldre medlemmar	754	741
Ärligen betalande yngre medlemmar	15	8
Utländska medlemmar	39	39
Anslutna föreningar och klubbar	26	25
	889	863

Under år 2002 har följande medlemmar avlidit: Erik Magnusson, Uppsala; Hans Martin, Menton, Frankrike; Erik Reuters-

wärd, Uppsala; Mats Svensson, Malmö; Hans Simonsberg, Göteborg.

Föreningens ekonomi

Styrelsen har beslutat att upprätta en årsbudget. Föreningens ekonomi framgår av balansräkning samt vinst- och förlusträkning.

Julius Hagander <i>Ordförande</i>	Frédéric Elfver <i>Sekreterare</i>
Dan Carlberg <i>Vice ordförande</i>	Dennis Pettersson <i>Kassaförvaltare</i>
Ian Wiséhn <i>Ledamot</i>	Gunnel Engwall <i>Ledamot</i>
	<i>Frédéric Elfver</i>

Jetong för Eskilstuna Arbetsförening

Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
TEL 08-411 08 07

Nya tider och nya pengar i Riksbanken

Som säkert många redan har förstått har Sveriges Riksbank börjat renodla sin verksamhet. Detta har bl.a. inneburit att Myntverket (tidigare dotterbolag till AB Tumba Bruk) sålts till finska myntverket och att AB Tumba Bruk sålts till amerikanska Crane & Co.

Själva penninghanteringen överläts till Pengar i Sverige AB (PSAB). Detta bolag är nu delat i två juridiska delar. Det ena bolaget heter Nya Pengar i Sverige AB (Nya PSAB), och de skall sköta de kommersiella delarna av kontanthanteringen som PSAB tidigare haft hand om. Den andra delen, Svensk kontanthantering AB (SKAB), skall ha hand om bland annat makuleringen och Riksbankens strategiska lager av sedlar. Makuleringen utfördes tidigare på Riksbankens huvudkontor, Brunkebergstorg 8, Stockholm, men flyttade i oktober 2002 till Tumba och ligger insprängt mitt i huset där Crane AB trycker sedlar. Framöver kommer mer makulering även att ske i Malmö, Härnösand och Mölndal.

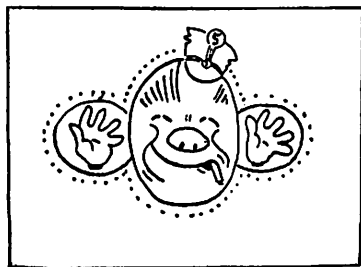
Många gånger är man tacksam att någon person har antecknat uppgifter som hör till ett föremål. Så är fallet med en liten ensidig jetong av vitmetall. På åtsidan finns en framställning av ett städ som står på ett fundament. Ovanför stället ses ett moln ur vilket en arm med en slägg sträcker sig. Släggan slås mot stället. Till vänster om stället skiner en sol. Hela bilden omgärdas av en pärlcirkel. Jetongen har överst ett borrar hål.

På en liten lapp som ligger tillsammans med jetongen står med gammaldags handstil: *Eskilstuna Arbetsförening 1867*. Om denna förening finns inga lättillgängliga uppgifter, men rent generellt kan man säga att arbetsföreningar bildades i många svenska städer under 1800-talet. Deras syfte var att tillvarata arbetarnas intressen. Deras verksamhet avsåg bl.a. utbildning, sjuk- och begravningshjälp. De ersattes snart av fackföreningarna.

Möjligen präglades den lilla jetongen år 1867 i samband med att föreningen stiftades eller vid någon festlighet. Kanske har den burits av någon medlem i föreningen.

”Mönstringsfemman”

Att det som skulle komma att kallas andra världskriget stod för dörren visste man inte då, den 29 januari 1937, när Stockholms Tidningen publicerade en speciell ”mönstringsfemman” som ett värdigt bidrag till teckningstävlingen om nya svenska sedlar som man anordnat. (Se förra numret av SNT.) Redaktionen var mycket noga med vad som var tryckbart, även om man inte som Svenska Dagbladet (de hade också en tävling) förkastade vissa förslag med ironiska kommentarer i tidningen som att ”de av misstag adresserats till marg.-red. i stället för söndagsbilagans avdelning för de allra minsta” eller till och med publicerade ”avskräckande exempel”.

På sedelförslaget här, som visar sedelns båda sidor, har konstnären lekt med ordet Sveriges Riksbank och det har blivit Sveriges Krigsbank i stället. Och visst är sedeln ”icke alltför mönstergill” i ordets båda bemärkelser, som tävlingsredaktionen på Stockholms Tidningen kommenterar den!?

Man noterar att nya sedelförslag till ett belopp av ungefär fem miljarder har strömmat in till tävlingen. Man konstaterar också att det är väl ”ingen konst att börja betala Sveriges statsskuld nu”. Kanske något att tänka på idag...

MGL

Bok- och myntauktioner i Stockholm år 1706

I NNUM 2002:5-6 publicerade Ian Wiséhn och Ulf Nordlind *Ett knippe sällsynta svenska myntauktionskataloger*. Förteckningen över tidiga tryck i Ernst Nathorst-Böös bibliografi¹ kunde därmed utökas med flera nummer, och författarna antyder att fler kompletteringar är att räkna med, när Björn-Otto Hesses verk över äldre svensk numismatisk litteratur så småningom utkommer.

I mellantiden kan vi konstatera, att den äldsta tryckta svenska auktionsförteckningen över mynt som omnämns av Nathorst-Böös är densamma som beskrivs och avbildas av Wiséhn och Nordlind såsom nr 1.² Den har titeln *Appendix 2. Ad librorum catalogum Holmensem Nro. 9. Octobris Anno 1706. habet exquisitos aliquos Sueciae Numos argenteos*. Författarna konstaterar att den tvåsidiga listan (med sidnumren 235-236) har ingått i någon bok som är okänd för dem. Det visar sig dock att listan går att knyta till auktionskommisariern Richard von der Hardts verksamhet i Stockholm och Uppsala vid 1700-talets början.

von der Hardt var född i Osna- brück och omnämns för första gången såsom bosatt i Stockholm i samband med en process år 1690.³ År 1701, under det att han var anställd vid hovkapellet som musikanter, inkom han med en skrivelse till överståthållaren med ansökan om tillstånd att arrangera bokauktioner.

Denna verksamhet omfattades emellertid av den år 1674 upprättade Auktionskammarens monopol.⁴ Efter överenskommelse med dess direktör, Daniel Cameen, fick von der Hardt tillåtelse att hålla försäljningar via Auktionskammaren mot erläggande av provision. Intill december 1702 höll von der Hardt således fyra bokauktioner på detta sätt.

Samarbetet kom dock inte att vara länge. Redan 1704 inlämnade von der Hardt en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om ”ett ljust privilegium” att utan skattskyldighet till staden få fortsätta sin verksamhet, samt att få bli löst från sitt kontrakt med Cameen.

Denna framställan resulterade i ett brev från Karl XII, daterat den 6/11 1705 i Blonie i Polen, vari von der Hardt förordnades till bokauktionator i Uppsala. Samtidigt fick han ”fri macht och tillstånd” att förrätta auktioner i antingen Uppsala eller Stockholm. På detta sätt kringgicks Ca-

meens monopol; vad denne tyckte om kungens tilltag förtäljer dock inte historien.

von der Hardt höll inledningsvis sina auktioner i det Gyllenhielmiska huset, Svartmangatan 24, när de inte hölls i inlämnarens hem, vilket ju också var vanligt. Efter överenskommelsen med Cameen fick han också tillstånd att begagna sig av Auktionskammarens lokaler vid Själagårdsgatan. Från början av 1704 hyrde emellertid von der Hardt en lägenhet i kryddkramhandlaren Hans Mobachs hus på Baggensgatan.

Denna verksamhet blev tyvärr inte långlivad; i februari 1710 avled von der Hardt, efterlämnande änka och fyra minderåriga barn. De bokintresserade mindes honom med saknad; von der Hardt var i själva verket, enligt en karakteristik av Nils Östman, ”en blandning av samlare, antikvariatinnehavare och lärd.”

von der Hardts intresse visar sig bland annat i, att han redan 1701 utgav en första upplaga av *Holmia literata*, ett biblio/biografiskt arbete om stockholmare och deras skrifter.⁵ Det har sitt intresse även för den tidiga numismatiska lärdomshistorien, genom att det innehåller utförliga uppgifter om bl.a. Elias Brenner och Nils Keder samt deras skrifter. Detta arbete följdes senare bl.a. av *Periculum Antiquitatum* etc. (I-III, Sthlm 1709). Ändamålet med verket var att, för att citera Warmholtz, ”genom trycket förvara gamla Handlingar, dem han tillfälligtvis kunde öfverkomma”.⁶ Enligt titeln i del 2 skulle även mynthistoriska handlingar omfattas. Warmholtz konstaterar dock, att om detta ”finnes i sjelfva Conspicuum [2] ingen ting anfört”. Han framhåller också att det som trots allt ingick, var ”altsammans ganska världslost tryckt”.

Verkets vidlyftiga innehållsbeskrivning skall kanske ses mot bakgrund av vad von der Hardt hade för avsikt att låta ingå i det. Han avled ju redan 1710, varför *Periculum* väl får betraktas såsom ett ofullbordat arbete.

von der Hardt har med andra ord troligen haft ett intresse för numismatik, vilket inte är så märkligt, då mynt- och boksamlandet ju så att säga gick hand i hand hos många bildade personer vid denna tid. Detta intresse antys också när vi studerar vad som finns bevarat av hans katalogutgivning. Något försök att systematisera hans kataloger har mig veterligen inte gjorts, men det visar sig att de i vart fall sedan 1705/06 med

få undantag varit numrerade och paginerade i följd. Kataloger med numren 5, 6, 8, 20, 22 och 31 har således bevarats, tryckta mellan åren 1706 och 1709⁷ (se tabell).

Katalog nr 5 är paginerad 95-116, nr 8 består av sidorna 165-184, medan nr 22 innehåller sidorna 435-460. Kort därefter synes pagineringen ha börjat om från början, eftersom den sista kända katalogen, nr 31 från den 28/10 1709, består av sidorna 86-128.

Den av Wiséhn och Nordlind publicerade förteckningen låter sig infogas såsom ett "Appendix 2" till von der Hardts i övrigt okända katalog nr 9, oktober 1706. Detta bekräftas av att förteckningen består av sidorna 235-236, medan katalog nr 8 (23/7 1706) innehåller sidorna 165-184. I likhet med myntförteckningen är också von der Hardts kataloger tryckta i tvåspalt och i kvartoförmåt.

Under år 1706 höll von der Hardt ytterligare en auktion av numismatiskt intresse. Den 23/4 (katalog nr 6) såldes nämligen rikshistoriografen m.m. Claes Örnhielms bibliotek jämte bl.a. en samling romerska mynt (*Item aliquot numi romani ex:aere*)⁸. Eftersom vi bara känner till innehållet i åtta av det drygt trettio tior auktioner som von der Hardt höll, så är det möjligt, för att inte säga troligt, att mynt ingått i flera av dem.⁹

Wiséhns och Nordlinds trevliga artikel visar att det fortfarande är möjligt för den idoge samlaren att upptäcka tidigare okända auktionskataloger.

Bengt Hemmingsson

Noter

¹ E. Nathorst-Böös: *Myntkatalogen i tvåhundra år. En bibliografi över svenska myntkatalogerna till omkring 1900* (Sthlm 1966) s. 12.

² Nathorst-Böös placerar ett tvåsidigt tryck utan ort och årtal rörande försäljning av romerska mynt först i sin förteckning över äldre auktionskataloger. Någon tidpunkt för auktionen som skulle äga rum "i stora Rådstugu-Salen", anges inte av Nathorst-Böös. En ledtråd är att det anges att "Dagen dertill skall framdeles kungöras i Posttidningarne". En systematisk genomgång av dessa skulle kunna lämna uppgifter av intresse om såväl denna som andra auktioner.

³ De utförligaste uppgifterna om von der Hardts verksamhet återfinns i Nils Östmans uppsats om Sockholms stads bokauktionskammare 1674-1735, publicerad i F. Wrangels *Stockholmiana, femte samlingen. Anteckningar* (Sthlm 1916) s. 232ff.

⁴ Betr. dess tidiga historik, se Å. Lundell: *Auktionsverket 1674-1974* (Borås 1974) s. 23ff.

⁵ Jfr C. G. Warmholtz: *Bibliotheca historica sveo-gothica*, del 15 (Uppsala 1817) nr 9030: "Uti denna des Längd på lärde Stockholmsboer, har mången ganska oförskylt fåt sit Namn upteknat". En andra, utökad upplaga utkom 1707.

⁶ Warmholtz a.a., del 14 (Uppsala 1817) nr 8885.

⁷ Hänvisningar till Joh. Ax. Almquist: *Sveriges bibliografiska litteratur*, del 2:4 (Sthlm 1911).

⁸ Mynten förtecknades inte i den tryckta katalogen. På s. 148 nämns "gamla romerska mynt" bland de poster som skulle finnas i ett "Register skrifwen i Auctions Salen". Betr. Örnhielm, se bl.a. E. Nathorst-Böös & I. Wiséhn: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet (NM XXXVI, Uppsala 1987)* s. 125.

⁹ Just år 1706 avled t.ex. Martin Bellman, farfars bror till den berömda skalden, samt Nils Gripenhielm; båda ägde ganska betydande myntsamlingar. Den sistnämnda samling erbjöds till Uppsala universitet, men utan att något köp kom till stånd. Se Nathorst-Böös & Wiséhn 1987, s. 13, 48. □

En medalj om endräkt

Gång efter annan får man se medaljer som man aldrig tidigare sett. Detta är mycket stimulerande och spännande. Samtidigt ställs man ofta inför idag okända utgivare. En sådan medalj ägs av den danske mynthandlaren Peter Flensburg. Medaljen är av vitmetall och ensidig. Den har hållare för ett blått tygband och en diameter på 29 mm.

Medaljens motiv är två fredsduvor (?) med olivkvistar, som sitter på två hopbundna kvistar. Omskriften lyder: EYDRÄGT / A.A.F. Utefter kanten finns ett strierat band.

Tyvär ger inte denna text oss någon närmare ledtråd. Med fantasi och gissningar skulle man t.ex. kunna tänka sig Arboga Arbetareförening, som instiftades 1871, eller motsvarande förening i Alingsås från ungefär samma tid. Men om så är fallet är högst osäkert. Texten "Endräkt" skvallrar om en sammanslutning där man föredrog enighet. Fredsduvorna antyder tydligt viljan till fred. Enighet och fred är två ord som de flesta föreningar önskar ha – även om det ibland kan vara svårt att leva upp till

En aktie från Hjo Vattenkuranstalt

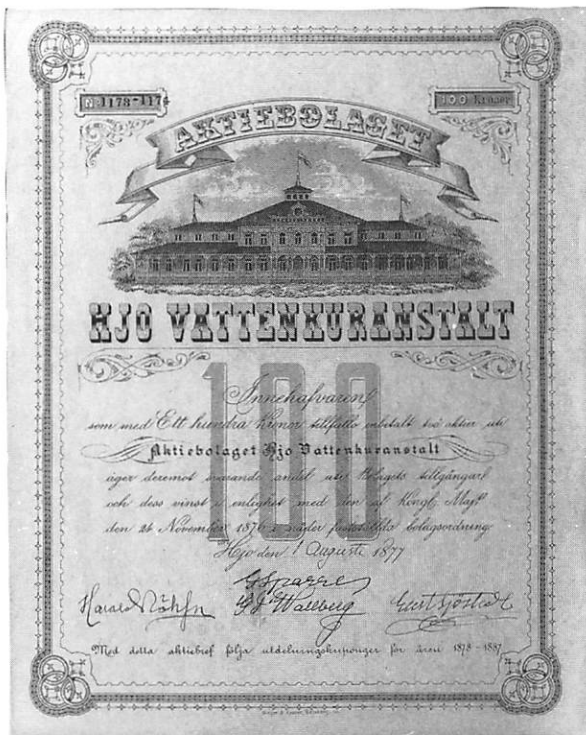
År 1877 anlades Hjo Vattenkuranstalt vid Vätterns strand. Verksamheten öppnades den 1 juli 1878. Men det var i augusti 1877 som intresserade personer fick teckna sig som delägare i aktiebolaget bakom anstalten. Ett andelsbevis i bolaget finns i Kungl. Myntkabinetets ägo. Aktien pryds av en mycket vacker vinjettbild, visandes badinrättningen. Där finns en fin ram och även andra dekorativa element. Den är tryckt hos Meijer & Köstner i Göteborg.

Bolagets styrelse utgjordes av greve G. Sparre, godsägaren H. Röhss, grosshandlaren H. Sjöstedt, häradsskrivaren E. Gallander och överläkaren vid anstalten. Vi vet att badhusbyggnaden den gången kostade 63 330 kronor att bygga, inventarierna 10 594 kronor, vattenledningen 15 331 kronor och badhusparken 21 161 kronor eller tillsammans 110 416 kronor. Sannerligen behövdes det människor som ville satsa pengar i detta riskprojekt!

Badhuset byggdes i halvcirkelform och alla badlokaler fanns på nedre botten. I två från varandra skilda avdelningar innehöll det badlokaler för två klasser badgäster. Runt omkring hela byggnaden löpte en täckt veranda och från vestibulen ledde särskilda ingångar till damernas och herrarnas badlokaler. Avkylningsrummen var höga, ljusa och luftiga. I deras mitt fanns bassänger och duschrum. Runt omkring avkylningsrummen låg en mängd rum, avsedda

En medalj om endräkt och frihet.
Foto: Jan Eve Olson, RAÄ.

PRISLISTA

Å Lunds samtliga Rak- och Frisérsalonger
äro följande priser gällande.

Rakning pr gång	0.40
5 st. Rakpoletter	1.75
Härklippning	1.75
Härklippning med Champonering	2.50
Nackhårsklippning	0.75
” med kamning	1.25
Klippning, helt maskin	1.00
Skägglippning	1.00
Mustaschklippning	0.25
Mustaschbränning	0.40
Elektrisk huvudmassage	1.50
Champonering	1.00
Extra hårvatten	0.35
Frisering	0.75
Rakknivslipning	1.00
Rakning i hemmet	1.50
Härklippning i hemmet	2.75
Skägglippning i hemmet	2.25

Frisörföreningen.

dels för avklädning, dels för servering av de olika baden, såsom ångbad, karbad, tallbarrsbad, tjärbad, sittbad, romerska bad och andra hälsosamma bad. I en särskild tillbyggt avdelning fanns lokaler för gytjemassagebad med tillhörande dusch.

Det vid badinrättningen använda vattnet leddes genom en lång underjordisk rörledning från rika källor, som uppspringer på slutningen av Hökensåsen och samlas i reservoarer, belägna 39 meter över badhusets bottenplan.

I badhusparken och i dess omedelbara närhet låg tio byggnader i villastil, av vilka sju var avsedda utslutande för badgäster. Dessa villor innehöll tillsammans ca 150 rum. Priset på möblerade rum i villorna varierade från 6 kronor per vecka till högre avgifter. Stallrum och vagnsrum kunde erhållas för ca 15 kronor i månaden. Sedan fanns det en mängd avgifter att betala för de badande gästerna. Som t ex inskrivningsavgiften på 5 kronor, veckavgiften på 11 kronor och salongsavgift på 5 kronor för högsäsong. Dessa avgifter gällde första klass. En enkel biljett till Kallbadhuset vid Vätern kostade 25 öre. Ja, den som ville vara frisk var tvungen att lägga ut stora summor pengar!

Idag används huvudbyggnaden bla som Fjärilsmuseum. JW

Rakpollett från Lund

I en artikel i SNT 1996:3, s. 58-63, av Ian Wiséhn finns ämnet rakpolletter behandlat tillsammans med en kortfattad katalog med 57 polletter, de flesta avbildade. Alla dessa polletter kommer från Sven Svenssons samling och är tillverkade i papper. En rakpollett från Skara, gjord i mässing och av enkelt utförande, finns beskriven av samme författare i SNT 2001:5, s. 126.

Bland de beskrivna papperspolletterna finns endast en från Skåne, närmare bestämt från Kristianstad. Vi kan nu beskriva ytterligare en skånsk rakpollett. Det är en pollett från Lund, utgiven av Hans Olof Lundeberg som hade frisérsalong på Klostergatan 4. Han startade salongen hösten 1884, och lämnade den 1910, då den övertogs av A. E. Lindkvist. En frisérsalong har även fortsättningsvis funnits på samma plats med olika innehavare. Harald Lindskog övertog salongen 1930 och fick 1947 en kompanjon, Sune Andersson. Denne övertog själv salongen 1955 och hade den ända till 1999. Idag finns på samma plats en salong av modernare snitt.

Den här beskrivna polletten är rektangulär, 24 x 16 mm, är gjord i aluminium och har en brakteatpräglad text: H LUNDEBERG | BARBERARE. Mot bakgrund av Lundebergs verksamhetstid bör polletten alltså ha använts någon gång mellan 1884 och 1910. Polletten är emellertid gjord av aluminium och denna nyupptäckta metall var under större delen av 1800-talet en mycket dyrbar metall. Den användes endast för tillverkning av lyxföremål. Priset på aluminium sjönk emellertid stegvis under slutet av 1800-talet, men inte förrän strax efter sekelskiftet blev priset så lågt att vardagsföremål började tillverkas i detta material. Detta betyder att det är mer troligt att den här beskrivna rakpolletten tillverkades och användes någon gång mellan ca 1900 och 1910.

Från samma tid finns också en A3-affisch som annonserar priserna för "Lunds samtliga Rak- och Frisérsalonger". Här anges priset för fem rakpolletter till 1,75, d.v.s. 25 öre rabatt jämfört med standardpriset, som var 40 öre per gång. Affischen antyder alltså att även andra frisörer använde polletter, men några sådana har vi ännu inte sett.

Bernt Thelin och Jarl Charpentier

Foto författarna.

Minnesmynt med anledning av att Astrid Lindgren skulle ha fyllt 95 år...

För en tid sedan fick jag ett erbjudande att teckna mig för köp av ovanstående minnesmynt i valören 50 kr från Myntverket Moneta i Helsingborg. Enligt informationsbladet gällde det att teckna sig snabbt för en beställning, eftersom upplagan var begränsad till endast 100 000 ex! Erbjudandet tycks ha gått ut till samtliga svenska hushåll.

Eftersom jag har samlandet i blodet och ingen överkurs skulle betalas, svarade jag med vändande post på erbjudandet, även om jag tyckte anledningen till utgivningen var synnerligen tveksam och upplagan oerhört stor för att vara ett svenskt jubileumsmynt. (Varför fira en avlidens 95-årsdag – bättre vore det väl att invänta 100-årsdagen?)

Döm om min förvåning när jag några veckor senare fick meddelandet att jag tyvärr inte kunde få det beställda myntet, eftersom de 100 000 exemplaren redan var fulltecknade. Däremot erbjöds jag att teckna mig för ett "officiellt" minnesmyntbrev med en upplaga på 5 000 exemplar. Varje brev var "individuellt numrerat". Brevet innehåller ett exemplar av 50-kronan + ett antal frimärken med bilder på Astrid Lindgren och en del av hennes populära figurer – allt till en kostnad av 320 kr + porto. I utskicket hävdar Myntverket Moneta, att intresset för dessa minnes-

myntbrev är mycket stort och att de är eftertraktade samlarobjekt.

Som seriös samlare tar jag bestämt avstånd från detta geschäft! Ett minnesmynt med en upplaga på 100 000 exemplar kommer inte under vår, våra barns eller våra barnbarns tid att få något värde över det nominella. (Jämför tidigare utgåvor i betydligt lägre upplagor, vilka ständigt, trots att de är präglade i ädelmetall, finns till salu i myntföreningarna till nominalvärde.)

Kan det möjligen vara så, att erbjudandet gått ut till hushållen för att "Myntverket Moneta" på ett enkelt sätt skulle få namn och adresser på presumtivelyt intresserade personer? Vem kontrollerar att hela upplagan verkligen präglats? Förmodligen är det fler än jag, som fått erbjudandet att köpa myntet för 320 kr i stället för nominellt 50 kr? I sanning en strålände affärsidé!

Tyvärr skadar sådana här "mynt", präglade till minnet av pseudohändelser. Det är oförskämt att låta den högt beundrade författarinnans namn förknippas med sådan smörja, som bara ges ut för att någon skall kunna sko sig på allmänhetens okunskap.

Vidare tycker jag det är egendomligt, att Myntverket Moneta i sin logo får använda det *lilla riksvapnet*. Detta ger ju en officiell prägel åt ett rent privat geschäft. Hur kan Sveriges Riksbank medverka till en sådan utgivning genom att ge sitt tillstånd? *Nog skall väl svenskarna få tillgång till rikets mynt utan att betala överkurs för dem?*

Myntsamlande är en trevlig och lärorik hobby för den som är intresserad av historia. Samla gärna – men köp mynt som har en historia att berättas och inte moderna s.k. mynt som

endast ges ut för att pungslå en godtrogen allmänhet!

Mitt råd till dem som alltjämt är intresserade av minnesmyntet med Pippi Långstrump är: *avvakta*. Har 100 000 mynt verkligen präglats, kommer många snart ut på marknaden till ett pris något över det nominella: **50 kronor!**

Rolf Sandström,
Göteborgs Numismatiska Förening

Nya mynt

Ny bokstav på mynten

Alla svenska mynt med årtal fr.o.m. 2003 kommer att ha bokstaven H som märke. Det är den nye riksbankschefens efternamn (Heikensten) som avses. Förut var det som bekant ett B (för Bäckström). □

Jugoslavien

upphörde 4 februari 2003. Numera heter förbundsstaten Serbien och Montenegro. Detta som en liten påminnelse till våra inte så få samlare av världens (moderna) mynt. Dags för ny etikett i album eller låda eller hur man nu förvarar mynten! □

Lösningen till korsord nr 4
i förra numret av SNT →

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

T	O	M	B	A	K		P	A	L	M	K	V	I	S	T			
Y	R	A		P	E	R	U		O		R	I	S	P	A			
P	O		P	R				C	O	G	N	A	C		E	N		
I		V	I	I				K	L				C	H	E	C	K	
S	T	I	C	K	E	L			V	A	L	K	Y	R	I	A		
K		L	E	O					F	O	L	I	E		G	E		
	H	D			S	P	I	O	N			A	R	V	O	D	E	
F	Å				S	E	L	M	A			N				A	D	
O	R			I	R			P	J	Ä	S			P	R	Y	L	
T	N	T			N				A	E	R	O		U	E		E	B
		Å	R	T	A	L			E	L	G	I	T	A	R	R		
		L	E	I					G	R	I	N	D	S	L	A	N	T
D		O	D	E					I	N	G	E			E	T		A
F	Ä	R	Ö	A		R	N	A					K	A	N	T		X

Strandbergs Mynt

&

Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 6, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Enskilda

SNF-medlemmar

erbjuds gratis annons

att köpa, sälja eller byta
samlarobjekt.

Högst 110 tecken (tre rader)!

E-post: mgl@myntkabinetet.se

Auktioner & Mässor

Kristianstadsortens

Numismatiska

Förening

avhåller bättre

AUKTION

fredagen den 21 mars

Upplysningar:

Dan Carlberg,

tfn: 0476-102 25

April:

- 5-6 Papermoney, Bond & Share 2003
Maastricht, Valkenburg
- 5-6 FriMynt 2003, Helsingborg
- 26 Ahlströms Myntauktioner,
Stockholm

Maj:

- 5-10 Thomas Høiland Auktioner A/S,
Köpenhamn

Varje sålt lokalminnesmynt
av Åsele's "reno" = 40 kronor
i brons 35 mm Ø
(= 4 euro) är ett bidrag till
för anskaffning av
ett nytt konstverk vid korsningen
av Saga- och Konstvägen i Åsele!

Beställningar till

ÅSELE KOMMUN Kommunalkontoret

910 60 Åsele

Tel. 0941-140 00 • Fax: 0941-140 01

Postgiro 14418-8 • bankgiro 762-0255

Förskottsbetaln. önskas för snabb leverans,
tillk. pt./fp. kostn.

1-4 mynt kr 15,-, 5 mynt ut. extra kostn.

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 21 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Rådmanngatan 21
Box 26033, 100 41 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel
Box 5031, 791 05 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

AB Malmö Mynthandel & Vykortsantikvariat
Sven Gunnar Sandberg
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Hyhult 6, 340 10 LIDHULT
Tel. 035-801 04, Mobil 070-536 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norråttälje Mynt AB
Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRÅTTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB
Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 6
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

No

1711

1000

Herrar Commissarier uti Rikens
Ständers Banque

läta betala Riksdaler *1000* Skillingar till Sedelhafvaren

För Götha Canal-Bolags Discont-
Verks Räkning. Götneborg den 6. augusti 1711

